



ФОНД АКТИВНИ ГРАЖДАНИ БЪЛГАРИЯ ПО ФМ НА ЕИП 2014-2021 г.

Фондация „Български адвокати за правата на човека“, в партньорство с Българския хелзинкски комитет, изпълнява тригодишен проект „Международните правозащитни стандарти на фокус“ с финансова подкрепа, предоставена от Исландия, Лихтенщайн и Норвегия по линия на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство.

ЕЛЕКТРОННО ИЗДАНИЕ

БЮЛЕТИН

СЪДЕБНА ПРАКТИКА ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

Брой 51, септември 2020 г.

В настоящия петдесет и първи бюлетин „Съдебна практика по правата на човека“ ще намерите кратки резюмета на решения, постановени през септември 2020 г. от Европейския съд по правата на човека („ЕСПЧ“) по дела срещу други държави, анотации на всички решения на ЕСПЧ по дела срещу България, както и диспозитивите или анотации на решения на Съда на Европейския съюз по дела, касаещи права на човека, от същия месец.

Бюлетинът излиза в електронен вариант и се разпространява безплатно.

Съдържание

1.	ДОПУСТИМОСТ НА ЖАЛБИТЕ ПРЕД ЕСПЧ	3
2.	ПРАВО НА ЖИВОТ	6
3.	ЗАБРАНА НА ИЗТЕЗАНИЯТА И НЕЧОВЕШКОТО ИЛИ УНИЗИТЕЛНО ОТНОШЕНИЕ.....	12
4.	ПРАВО НА СВОБОДА И СИГУРНОСТ.....	13
5.	ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВ СЪДЕБЕН ПРОЦЕС И ПРЕЗУМПЦИЯ ЗА НЕВИНОВНОСТ.....	20
6.	ПРАВО НА ЗАЧИТАНЕ НА ЛИЧНИЯ И СЕМЕЕН ЖИВОТ	29
7.	СВОБОДА НА ИЗРАЗЯВАНЕ, НА СЪВЕСТИТА И НА РЕЛИГИЯТА, НА СЪБРАНИЯТА И НА СДРУЖАВАНЕ	30
8.	ЗАЩИТА НА СОБСТВЕНОСТТА.....	35
9.	ЗАБРАНА ЗА ДИСКРИМИНАЦИЯ.....	37
10.	ДРУГИ ПРАВА.....	43

Амбицията на фондация „Български адвокати за правата на човека“ е този бюлетин да достига до максимално широк кръг представители на юридическата професия и да ги подпомага в работата им по прилагане на европейските правозащитни стандарти в България.

1. ДОПУСТИМОСТ НА ЖАЛБИТЕ ПРЕД ЕСПЧ

- ДЕЛА СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Съдът обявява за недопустимо като несъвместимо *ratione materiae* с разпоредбите на Конвенцията оплакването на дружеството жалбоподател, че е било лишено от достъп до съд вследствие на отказа на съдилищата да разгледат неговите жалби срещу наказателни постановления, с които са му били наложени имуществени санкции до 5 000 лв. в качеството му на лице, упражняващо строителен надзор. Съдилищата са се позовали на необжалваемостта им съгласно тогава действащата ал. 4 на чл. 239 от ЗУТ и са отхвърлили доводите му, основани на чл. 6 от Конвенцията.

Съдът приема, че според „критериите *Engel*“ чл. 6 не е приложим в наказателния си аспект, тъй като става въпрос за административна материя, уредена от законови разпоредби, които се отнасят за лица, упражняващи строителен надзор, а не за всички, и целят спазване на строителните правила от тази категория професионалисти, поради което налагането на предвидените имуществени санкции представлява по-скоро упражняване на дисциплинарна власт, отколкото наказване за престъпление, а размерът им – принципно и в случая – не е твърде голям за търговско дружество, нито се предвижда лишаване от свобода, ако не бъдат платени.

В гражданския си аспект чл. 6 не е приложим, защото не става въпрос за правото на дружеството да упражнява дейността си и то е било санкционирано за нарушаване на правилата за безопасност на строителството и строителните норми, които се отнасят към публично-правната сфера.

Решение по допустимостта по делото [Em Inzhenering EOOD v. Bulgaria \(no. 66319/11\)](#)

Съдът обявява жалбата за недопустима поради неизчерпване на вътрешноправните средства за защита. Жалбоподателят не е изпълнил в срок указанието да отстрани нередовност в касационната си жалба – липса на изложение на основанията за допускане на касационно обжалване. Той твърди, че всъщност основанията са били изложени, но Съдът напомня, че тълкуването на вътрешното законодателство, и по-специално на процесуалните правила, е задача предимно на националните съдилища. Съдът не вижда основание да приеме, че техните заключения в случая са произволни или очевидно лишени от разум.

Решение по допустимостта по делото [Georgiev c. Bulgarie \(no. 50856/16\)](#)

Съдът обявява за недопустими поради неизчерпване на вътрешноправните средства за защита оплакванията на жалбоподателя, че мерките, предприети срещу него след като е подпалил българското знаме и е уринирал върху него пред Съдебната палата, заснел е тези действия и е качил видеоклипа в интернет, са нарушили правата му, гарантирани от чл. 5, § 3 и чл. 10 на Конвенцията.

Относно оплакването по чл. 5, § 3 Съдът припомня, че вече е приел исковете по чл. 2, ал. 1, т. 1 и т. 2 от ЗОДОВ в редакцията след изменението от 2012 г. за разполагаемо, адекватно и предоставящо разумна перспектива за успех средство за защита при вече приключило твърдяно нарушение на чл. 5, §§ 1 – 4 от Конвенцията, което трябва да бъде изчерпано, в т.ч. и в случай като настоящия, в който освобождаването е станало след подаването на жалбата. Жалбоподателят е предявил такъв иск, но към момента на произнасянето на Съда все още не е изпълнил указанията да уточни петитума му.

Основаното на чл. 10 оплакване е преждевременно що се отнася до твърдението на жалбоподателя, че наказателното дело срещу него съставлява намеса в свободата му на изразяване, тъй като то не е приключило. Производството по касационната му жалба е все още висящо и липсват особени обстоятелства, които да налагат заключение, че самото наличие на наказателно производство представлява намеса, независимо от

изхода му. Доколкото задържането на жалбоподателя на различни основания във връзка с наказателното производство може да се разглежда само по себе си като намеса в свободата му на изразяване, Съдът приема, че разполагаемите средства за защита по отношение на задържането са ефективни и по отношение на оплакването по чл. 10. В поне две дела по жалби за законността на полицейско задържане (чл. 72, ал. 4 от ЗМВР) съдилищата са разгледали доводи, основани на свободата на изразяване. В настоящия случай обаче жалбата е била просрочена, а и не е съдържала такива доводи. За другите периоди на задържане на жалбоподателя е приложим чл. 2, ал. 1, т. 1 и т. 2 от ЗОДОВ и макар че неговата цел е поправяне на нарушения на чл. 5, §§ 1 – 4 от Конвенцията, Съдът намира, че с оглед на въпросите, които ще трябва да бъдат разгледани в случая, и наблюдаваната напоследък тенденция българските съдилища да се позовават пряко на Конвенцията, не може *a priori* да се изключи той да послужи и като средство за защита по основаното на чл. 10 оплакване на жалбоподателя. Той обаче все още не е изпълнил указанията за уточняване на предявения иск по ЗОДОВ, с който е повдигнал и това оплакване. По същите съображения и оплакването му по чл. 13 във вр. с чл. 10 от Конвенцията е явно необосновано.

Решение по допустимостта по делото [Stefanov v. Bulgaria \(no. 51127/18\)](#)

Жалбоподателката, действаща и от името на двете си деца, е разгласила предложените от Съда условия на евентуално приятелско споразумение по делото пред различни държавни органи и пред националните съдилища, с което е нарушила конфиденциалността на процедурата за приятелско споразумение. Като взема предвид, че тези действия на жалбоподателката (а по едно от вътрешните дела на представителите ѝ) са били нееднократни и очевидно умишлени, както и че тя е била изрично уведомена за конфиденциалния характер на преговорите за приятелско споразумение, Съдът приема, че е налице злоупотреба с правото на жалба. Поради това жалбата следва да бъде обявена за недопустима на основание чл. 35, § 3, б. „а“ от Конвенцията.

Решение по допустимостта по делото [Y and Others v. Bulgaria](#)

2. ПРАВО НА ЖИВОТ

- ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Временното отнемане на законно притежаваното оръжие на лице, впоследствие извършило масово убийство в учебно заведение, би било разумна превантивна мярка при възникнали в резултат на негови постове в интернет съмнения в годността му да разполага с огнестрелно оръжие. Властите са нарушили позитивните задължения на държавата по чл. 2 от Конвенцията, свързани с контролирането на опасните дейности, като не са положили специалната грижа за защита на обществената безопасност, която дължат поради особено високия риск за живота, присъщ на всяко неправилно поведение, свързано с използване на огнестрелно оръжие.

Решение по делото [Kotilainen and others v. Finland \(no. 62439/12\)](#)

Фактите: Жалбоподателите са близки на загиналите на 23 септември 2008 г., когато 22-годишен студент в професионален институт открива стрелба в учебната сграда и убива 9 студенти и един преподавател, след което се самоубива.

Разрешението за придобиване на огнестрелно оръжие било издадено на извършителя от главния инспектор в местната полиция месец и половина преди трагедията. На 22 септември 2008 г., след като полицията била уведомена за подозрителни постове и коментари на младежа в интернет, главният инспектор провел разговор с него,

за да прецени дали не следва да отнеме временно оръжието му, но намерил, че това не се налага, и само му отправил устно предупреждение.

В образуваното след инцидента наказателно производство, в което били конституирани и жалбоподателите, на главния инспектор били повдигнати обвинения за нарушаване на служебни задължения поради небрежност и причиняване на смърт поради груба небрежност. Производството приключило през 2011 г. с постановена от апелативния съд присъда. Съдът признал главния инспектор за виновен само по първото обвинение. Приел, че в съвкупността си постове на извършителя в интернет са представлявали бъдещо тревога поведение, свързано с оръжието, което е налагало изземването му като предпазна мярка, за чието прилагане това било достатъчно условие и законът не изисквал установяване на противоправно поведение или подозрение, че такова може да последва. По второто обвинение съдът намерил, че подсъдимият не е имал никакви конкретни основания да подозира, че младежът ще извърши смъртоносно нападение, и че липсва причинна връзка между нарушението на служебните му задължения и убийствата. По същите съображения съдът постановил, че на това основание не могат да бъдат уважени исквете за обезщетение, предявени от жалбоподателите срещу държавата. Приел, че отговорността на държавата не е ангажирана и вследствие на допуснатата общо от властите небрежност, в т.ч. тъй като във връзка с твърденията на жалбоподателите, че още през 2002 г. извършителят е планирал стрелба в училището си в друга част на страната, липсвали доказателства относно конкретните обстоятелства, сериозността на заплахата и реакцията на компетентните органи. Апелативният съд не намерил основание за ангажиране на отговорността на държавата и в практиката на Съда по чл.

2 от Конвенцията. Върховният съд не допуснал касационно обжалване.

През ноември 2008 г. правителството назначило и анкетна комисия за разследване на инцидента, която отправила препоръки относно достъпа до огнестрелно оръжие, услугите във връзка с психичното здраве на младежите, сигурността в образователните институции, сътрудничеството между различните органи за предотвратяване на подобни инциденти и координирането на психологическата подкрепа.

Решението:

46-48. Като се позовават на чл. 2 от Конвенцията, жалбоподателите се оплакват, че полицията не е предприела мерки за предотвратяване на стрелбата в учебното заведение.

49-52. По допустимостта на жалбата правителството повдига възражение за несъвместимост с Конвенцията *ratione personae*, тъй като апелативният съд приел, че жалбоподателите нямат *locus standi* що се отнася до обвинението в нарушаване на служебни задължения. Жалбоподателите изтъкват, че статусът на жертва на нарушение на Конвенцията следва да се преценява единствено въз основа на нейните разпоредби и на практиката по прилагането ѝ. Съдът отхвърля възражението, като припомня, че понятието „жертва“ по смисъла на Конвенцията има автономен характер и че при твърдяно нарушение на чл. 2 най-близките членове на семейството на починалия могат да твърдят, че са жертви. В случая всички жалбоподатели са близки членове на семействата на загиналите при нападението и следва да бъдат считани за негови непреки жертви. Освен това националните съдилища не са се произнесли в тяхна полза и властите не са признали нарушение на Конвенцията, нито са предоставили обезщетение. При това положение те не са загубили статуса си на „жертви на нарушение“ (*Scordino v. Italy* (no. 1) [GC], no. 36813/97, §§ 178-213).

53-57. По съществуването на оплакването жалбоподателите поддържат, че полицията е разполагала с достатъчно конкретна и ясна информация, за да разпознае потенциалната заплаха от нападение в учебното заведение.

На властите били известни и негови ментални проблеми, поради които било неподходящо да притежава огнестрелно оръжие. При желание да направи проучване, полицията била в състояние да се сдобие с пълната информация. Според жалбоподателите състудентите на дееца е трябвало да бъдат считани за „лица, които могат да бъдат идентифицирани“ и за които съществува риск да станат потенциални мишени на смъртоносни действия. Поради това за властите възникнало позитивно задължение да вземат подходящи и ефикасни оперативни мерки, за да защитят тях и обществото като цяло. Противно на становището на свои колеги обаче, след кратък разговор, който може би подтикнал извършителя да действа по-бързо, главният инспектор решил да не вземе най-ефикасната в случая мярка – отнемане на оръжието. Жалбоподателите твърдят, че непредприемането на действия представлява нарушение на позитивните задължения на държавата по чл. 2.

58-64. Според правителството оплакването е четвъртоинстанционно по своя характер, тъй като националните съдилища са разгледали и решили въпроса и жалбоподателите всъщност изразяват недоволство от постановената присъда и от отхвърлянето на исквете им за обезщетение. Правителството счита, че не е налице нарушение на чл. 2. С решението си да не отнеме оръжието главният инспектор нарушил служебните си задължения, но нямал конкретни основания за подозрение, че ще бъде извършено нападение, нито деецът показал специален интерес към жертвите. Поради това положението не било сравнимо с разгледаното по делото *Osman v. the United Kingdom* (no. 23452/94). Правителството се позовава и на заключенията на назначената след инцидента анкетна комисия, както и на изготвения от националния орган за контрол върху здравните грижи доклад, според който медицинските специалисти, лекували жалбоподателя, не са били в състояние да предвидят извършеното от него деяние и не са имали основание да считат, че той представлява непосредствена опасност за себе си или за другите.

а) *Материален аспект на чл. 2 от Конвенцията*

65-68. Съдът напомня, че чл. 2 налага на държавите и позитивни задължения. Преди всичко те трябва да разполагат с подходящ набор от превантивни мерки за осигуряване на обществената безопасност. Това включва на първо място основното задължение на държавата да приеме и прилага законодателна и административна рамка, предназначена да осигури ефективното възпиране на действия, застрашаващи правото на живот. Задължението за правно регулиране обхваща и надлежното функциониране на тази рамка, т.е. необходимите мерки за гарантиране на нейното прилагане, включително надзора и изпълнението (*Lopes de Sousa Fernandes v. Portugal* [GC], no. 56080/13, § 189). Позитивното задължение по чл. 2 е относимо към всяка дейност, обществена или не, при която на риск може да бъде изложен човешки живот. При опасни по естеството си дейности следва да се акцентира върху уредба, насочена към съответните им особени характеристики, поспециално с оглед на степента на потенциалния риск за човешкия живот. Уредбата трябва да поставя изисквания относно осъществяването на дейността и да налага задължение за вземане на практически мерки за ефективна защита на лицата, чийто живот може да бъде застрашен. На властите обаче не следва да бъде налагано непосилно бреме, предвид непредвидимостта на човешкото поведение и оперативните решения, които се взимат съобразно приоритетите и ресурсите (*Öneriyıldız v. Turkey* [GC], no. 48939/99, § 107 и *Ciechońska v. Poland*, no. 19776/04, §§ 63 и 64). Съответно, от Конвенцията не може да се изведе изискване властите да предприемат превантивни мерки, за да предотвратят всеки потенциален риск за живота. Степента на позитивните задължения в даден контекст зависи от вида на съответните рискове и възможностите за тяхното смекчаване (*Cavit Tinarlıoğlu v. Turkey*, no. 3648/04, § 90). Съдът е приел, че когато договаряща държава е създавала цялостна правна рамка, съобразена с изискванията за защита в конкретния контекст, въпроси като грешка в преценката от страна на отделно лице или небрежност при координацията между професиона-

листи, независимо дали са публични или частни, не могат да бъдат достатъчни сами по себе си, за да ангажират отговорността на държавата по чл. 2 (напр. цитираното *Lopes de Sousa Fernandes* [GC], § 187).

69-73. Наред с това съществува и материалното позитивно задължение да се предприемат оперативни превантивни мерки за защита на определено лице от действията на друго лице, като следва да се докаже, че към съответния момент властите са знаели или е следвало да знаят за наличието на пряка и непосредствена заплаха за живота му (цитираното *Osman*, §§ 115 и 116). При определени обстоятелства Съдът е приемал, че подобно задължение за защита от престъпните действия на дадено лице може да възникне и по отношение на членове на обществото, които не могат да бъдат идентифицирани предварително, като е подчертал, че властите имат дълга да положат грижа при справяне с опасността, произтичаща от възможните действия на някои намиращи се под контрола им лица, с цел да осигурят обща защита на правото на живот (напр. *Mastromatteo v. Italy* [GC], no. 37703/97, §§ 69 и 74, и *Maiorano and Others v. Italy*, no. 28634/06, §§ 107 и 121, при отпуск или условно освобождаване на опасни затворници; подобно и *Gorovenko and Bugara v. Ukraine*, nos. 36146/05, 42418/05, § 39, при предоставяне на служебно оръжие без спазване на законовите изисквания и въпреки предишни дисциплинарни нарушения). За да се ангажира позитивното задължение на държавата, във всички случаи следва да се докаже, че властите не са предприели мерки в обхвата на своите правомощия, чрез които при разумна преценка би могло да се очаква рискът да бъде избегнат (напр. *Keenan v. the United Kingdom*, no. 27229/95, § 90).

74-76. Съдът отбелязва, че в настоящия случай основното оплакване на жалбоподателите се отнася до издаденото на извършителя разрешение да притежава оръжие и особено до взетото преди нападението решение това оръжие да не бъде иззето. „Според Съда не може да има съмнение, че използването на огнестрелно оръжие е свързано с високи присъщи рискове за правото на живот, тъй като всякакъв вид неправилно поведение при употребата му –

не само умишлено, но и непредпазливо, може да има фатални последици за жертвите, а рискът такова оръжие да бъде използвано за извършване на умишлени престъпни деяния е дори още по-сериозен. Следователно употребата на огнестрелно оръжие представлява форма на опасна дейност, която трябва да ангажира позитивното задължение на държавата да приеме и прилага мерки за осигуряване на обществената безопасност.“ С оглед на оплакванията на жалбоподателите, сама по себе си приложимата през релевантния период правна рамка не е предмет на обсъждане по настоящото дело и в това отношение Съдът не открива недостатъци, които биха могли да доведат до нарушение на позитивните задължения по чл. 2. Той не счита за такъв недостатък самото обстоятелство, че отделните местни полицейски органи не са споделяли в национален мащаб регистрирана в миналото информация за различни заплахи, която не е довела до наказателни производства (като освобождаването на извършителя от военна служба поради психични проблеми през 2006 г. и планирана от него през 2002 г. стрелба в училище).

77. Относно разрешението за притежаване на оръжие Съдът не вижда причина да се разграничи от извода на националните съдилища, че при издаването му са били спазени всички законови изисквания и че липсват доказателства за небрежност от страна на главния инспектор.

78-83. По въпроса дали властите са изпълнили задълженията си по чл. 2 за оперативни превантивни мерки съдилищата, след събиране и внимателно обсъждане на наличните доказателства, са достигнали до извода, че информацията, с която местната полиция е разполагала към момента преди да бъде извършено престъпното деяние, не ѝ е дала основание да подозира наличието на действителен риск от стрелба в учебно заведение. Съдът припомня, че по правило преценката на доказателствата е задача на националните съдилища и че макар да не е обвързан от изводите им, при нормални обстоятелства са му нужни убедителни основания, за да се отклони от техните фактически констатации. В случая той намира, че такива основания отсъстват и че

възприетият в практиката му критерий властите да са знаели или да е трябвало да знаят за наличието на пряка и непосредствена заплаха за живота е бил следван от апелативния съд. В същността си направеният от националните съдилища анализ води до заключението, че макар и преди нападението да са били налице определени фактически данни, навеждащи на мисълта, че потенциално може да съществува риск от животоопасаващи действия, извършените убийства в учебното заведение не са били разумно предвидими. Подобни са и изводите на анкетната комисия. Съдът подчертава съществената разлика между постове в интернет, които не съдържат нито конкретни, нито дори общи заплахи, и безразборната стрелба по лица, намиращи се на определено място (вж., *mutatis mutandis*, *Van Colle v. the United Kingdom*, no. 7678/09, § 99). Апелативният съд е приел, че може би деецът е решил да извърши нападението едва след разговора в полицията и отправното му предупреждение. Според Съда при тези обстоятелства не може да се заключи, че е съществувал реален и непосредствен риск за живота на определени лица, чието идентифициране е възможно, за който властите са знаели или е трябвало да знаят в онзи момент. С други думи, не може да се приеме, че обстоятелствата в настоящия случай са породили задължение за индивидуална защита на жертвите на последващото нападение или на останалите студенти и персонала в учебното заведение. Съдът отбелязва също така, че случаят е различен от разгледания по делото *Bljakaj and Others v. Croatia* (no. 74448/12). По това дело е било установено наличието на реален и непосредствен риск за живота, за който властите са знаели, но не е било възможно жертвата да бъде идентифицирана предварително, докато в настоящия случай, в светлината на констатациите на националните органи и съдилища, Съдът не може да направи заключение, че е съществувал отговарящ на тези критерии риск. Доводът на жалбоподателите, че полицията е била длъжна да изиска досието на извършителя от армията и медицинското му досие, за да провери данните за психичното му здраве, не може да промени този извод. Съдът напомня, че конфиденциалността на медицинските данни е основен принцип и е

защитена от чл. 8 на Конвенцията. Зачитането ѝ е съществено за опазване не само на личната сфера на пациентите, но и на доверието им в здравната система, за да не бъдат обезкуражени да търсят диагностициране или лечение (напр. *L.H. v. Latvia*, по 52019/07). Съдът отбелязва, че при редица обстоятелства е необходимо и оправдано полицията да има достъп до някои медицински данни, за да изпълнява функциите си, но намира, че такъв достъп не може да ѝ се предоставя рутинно, както и че за да се установи изискваното наличие на необходимост или оправдание, не може да се ползва предимството на ретроспективния поглед към вече случилото се. Освен това, дори и да беше осигурен достъп до медицинската история на извършителя, не може да се определи дали и доколко преценката за наличие на реален и непосредствен риск към релевантния момент щеше да зависи от тази информация.

84-85. Съдът отбелязва, че в светлината на позитивните задължения на държавата, свързани с контролирането на опасните дейности, остава да се провери дали властите са изпълнили дълга си да положат грижа за защита на обществената безопасност, с оглед на особено високия риск за живота, присъщ на употребата на огнестрелно оръжие. Както е посочено по-горе, задължението за защита на обществото като цяло срещу възможни престъпни действия може да бъде ангажирано по отношение на лица, по-специално опасни затворници, които са под контрола на държавните органи, или когато непосредствената опасност, която представляват лицата, е станала очевидна във връзка с осъществена от полицията намеса. Съдът счита, че при обстоятелствата по настоящото дело е налице подобно задължение за специална грижа. „Макар че извършителят не е бил под контрола на властите, те са отговорни за определянето и прилагането на изискванията за законно притежаване на огнестрелно оръжие. Особено високият риск за живота, присъщ на употребата на такова оръжие, трябва да обуславя задължение на властите за намеса, когато вниманието им бъде привлечено към обстоятелства, които пораждават конкретни подозрения относно спазването на тези изисквания.“

86-87. В настоящия случай местната полиция е узнала за публикациите на извършителя в интернет, които, въпреки че не са съдържали заплахи, са били от такова естество, че да хвърлят съмнение доколко е безопасно той да продължава да разполага с огнестрелно оръжие. Наистина, полицията не е останала пасивна, а е провела разговор с извършителя, но не е иззела оръжието му. Съдът намира, че е налице нещо повече от индивидуална грешка в преценката, за която държавата не би отговаряла, особено ако е установена от по-благоприятната позиция на обратния поглед към вече случилото се. Според Съда изцяло от такава позиция изхожда доводът на жалбоподателите, че разговорът в полицията е провокирал извършителя да действа веднага. Тази мярка не е била неподходяща. Основният въпрос е дали са съществували мерки, които би могло разумно да се очаква властите да предприемат, за да избегнат риска за живота, възникнал от потенциалната опасност, за която е давало индикации проявеното в постингите поведение на извършителя. Важното е дали разумни мерки, които властите са пропуснали да вземат, са били в състояние да осигурят реална перспектива за промяна на изхода или за смекчаване на вредите (цитираното *Bljakaj and Others*, § 124).

88-90. Съдът отбелязва, че полицията е имала правомощие да изземе оръжието като предпазна мярка и дори е обсъждала да го стори. Тази мярка не би представлявала значителна намеса в конкуриращи се права по Конвенцията и следователно не би била свързана с намиране на особено труден или деликатен баланс. Не е бил висок и прагът на законовите условия за прилагането ѝ, както е посочил апелативният съд. Той е приел, че с оглед на информацията, с която е разполагала полицията, по националното законодателство е било възможно и е трябвало оръжието да бъде иззето като предпазна мярка. Този извод е нещо отделно от заключението, че не може да се установи причинно-следствена връзка между решението оръжието да не се отнема и последващите убийства, нито че това решение е довело до неспазване на задължението на държавата да осигури лична защита на жертвите. Според Съда изземването на оръжието на извършителя би било разумна

превантивна мярка при възникнали съмнения дали той е годен да разполага с опасно огнестрелно оръжие. Ето защо Съдът е на мнение, че властите не са положили специалната грижа, която дължат поради особено високия риск за живота, присъщ на всяко неправилно поведение, свързано с използване на огнестрелно оръжие. На тези основания той приема, с мнозинство от 6 гласа срещу един, че е налице нарушение на позитивните задължения по чл. 2 от Конвенцията.

б) Процедурен аспект на чл. 2 от Конвенцията

91-98. Жалбоподателите се оплакват, че не им е бил осигурен справедлив процес, тъй като в досъдебното производство разследването е било проведено от полицията. Съдът отбелязва, че съгласно финландския закон разследването винаги се извършва от полицията. В настоящия случай то е проведено от Националното бюро за разследване, тъй като се касае за действия и бездействия на местен полицейски служител. Следователно не може да се поставя въпрос за пристрастност и разследването е било достатъчно независимо от лицата и структурите, за чиято отговорност се е отнасяло. Няма и индикации – нито жалбоподателите някога са твърдели – то да е било неефективно. Освен това правителството е назначило анкетна комисия, която е издала препоръки. Ето защо Съдът не намира нарушение на процедурния аспект на чл. 2 от Конвенцията.

В частично особено мнение съдия Еicke изразява несъгласие със заключението на мнозинството за нарушение на позитивните задължения по чл. 2. Според него решението се опитва, с предимството на ретроспективния поглед към инцидента, да установи правила или стандарти, които биха го предотвратили (или биха могли да го сторят) и които националните органи вероятно ще се затруднят да прилагат. Съдия Еicke смята, че настоящото решение им налага ново задължение, формулирано като „дълг за полагане на грижа“ за „защита на обществената безопасност“ (§ 84), свръх дълга да защитят определено лице съгласно решението *Osman*. По негово мнение не е оправдано

задължението за защита, установено в практиката на Съда, която се отнася до специфични случаи (§§ 69-73 по-горе), да се разпростре само поради „особено високия риск за живота, присъщ на употребата на огнестрелно оръжие“, и отговорността на държавата за определяне и прилагане на условията за притежаването му, до ситуации, в които: лицето никога не е било под контрола на властите; необходимостта от защита на обществото не е била констатирана по-рано и не е била известна; установено е, че властите не са знаели и не са могли да знаят за наличието на реален и непосредствен риск за определени лица или за обществото; „предупрежденията“ далеч не са били така конкретни или сериозни, както в случая по делото *Maiorano*. Съдия Еicke смята, че чл. 2 не съдържа основания за подобен подход в контекста на разрешението за огнестрелно оръжие (или друго потенциално опасно оборудване или дейност) на лица, които в релевантния момент са били с добра характеристика. Според него не е ясно как и при какви осигурени гаранции притежателят на разрешение ще доказва отрицателното обстоятелство, че информацията, поради която оръжието му се изземва, не обосновава подозрение в застрашаване на правото на живот. Властите пък ще бъдат затруднени да изпълняват това ново задължение при продължаващото наблюдение на лицата, на които надлежно е била разрешена опасна дейност, със съзнанието, че държавата вероятно ще отговаря за нарушение на чл. 2 от Конвенцията, ако не са „достатъчно предпазливи“, и ще се окажат в положение, в което нямат добър ход. Съдия Еicke е съгласен, че националният законодател може да предвиди такава предпазна мярка, която не зависи от установяването на неправомерно поведение – несъмнено при предоставяне на специфични за нея гаранции – но счита, че няма легитимно основание Съдът да създава подобно изискване към властите в 47-те държави – страни по Конвенцията, и със сигурност не на базата на чл. 2.

3. ЗАБРАНА НА ИЗТЕЗАНИЯТА И НЕЧОВЕШКОТО ИЛИ УНИЗИТЕЛНО ОТНОШЕНИЕ

- ДЕЛА НА СЕС

Членове 5, 13 и 14 от Директива 2008/115/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 16 декември 2008 г. относно общите стандарти и процедури, приложими в държавите членки за връщане на незаконно пребиваващи граждани на трети страни във връзка с чл. 7, чл. 19, § 2, чл. 21 и чл. 47 от Хартата на основните права на ЕС трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат национално законодателство, което не предвижда поемането, доколкото е възможно, на основните потребности на гражданин на трета страна, когато:

- той е обжалвал издаденото спрямо него решение за връщане,
- пълнолетното дете на този гражданин на трета страна страда от тежко заболяване,
- присъствието на посочения гражданин на трета страна при това пълнолетно дете е абсолютно необходимо,
- от името на посоченото пълнолетно дете е подадена жалба срещу издадено спрямо него решение за връщане, чието изпълнение би могло да го изложи на сериозен риск от тежко и необратимо влошаване на здравословното му състояние, и
- същият този гражданин на трета страна няма средства да покрие основните си потребности.

Решение на СЕС по дело [C-402/19](#)

Членове 5 и 13 от Директива 2008/115/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 16 декември 2008 г. относно общите стандарти и процедури, приложими в държавите членки за връщане на незаконно пребиваващи граждани на трети страни, във връзка с чл. 19, § 2 и чл. 47 от Хартата на основните права на ЕС трябва да се тълкуват в смисъл, че национален съд, сезиран със спор в областта на социалното подпомагане, чийто изход е свързан с евентуалното спиране на изпълнението на решение за връщане с адресат гражданин на трета страна, който страда от тежко заболяване, трябва да приеме, че жалба за отмяна и спиране на изпълнението на това решение води автоматично до спиране на изпълнението му, макар това да не следва от прилагането на националната правна уредба, когато:

- тази жалба съдържа доводи, които не са явно неоснователни, целящи да се покаже, че изпълнението на решението ще изложи този гражданин на трета страна на сериозен риск от тежко и необратимо влошаване на здравословното му състояние, и
- тази правна уредба не предвижда друго средство за защита, уредено от точни, ясни и предвидими правила и автоматично водещо до спиране на изпълнението на такова решение.

Решение на СЕС по дело [C-233/19](#)

4. ПРАВО НА СВОБОДА И СИГУРНОСТ

- ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Националните съдилища са изложили „релевантни“ съображения за задържането на жалбоподателя под стража, които при конкретните обстоятелства са „достатъчни“ да задоволят минималния стандарт по чл. 5, § 3 от Конвенцията. При вземане на мярката съдът не се е основал на впоследствие обявената за противоконституционна разпоредба, изключваща друга мярка за неотклонение по отношение на заподозрените в тероризъм, въпреки че е направил препратка към нея, а на балансирана оценка, при която е отчел убедителните доказателства в подкрепа на подозрението, тежестта на престъплението и рисковете, ако жалбоподателят бъде освободен.

Съдът не намира нарушение и на чл. 5, § 2, тъй като въпросите при разпита на жалбоподателя по време на извършеното след ареста претърсване и обстоятелствата при провеждането на претърсването са му дали достатъчно информация относно основанията за задържането и той не е бил възпрепятстван да оспори законността му.

Съдът установява нарушения на чл. 5, § 1 от Конвенцията поради забавеното изготвяне на протокола за задържане и поради извършването на ареста без предварителен съдебен

акт, при липсата на правно основание за това.

Решение по делото [Grubnyk v. Ukraine \(no. 58444/15\)](#)

Фактите: Жалбоподателят бил арестуван и задържан по подозрение за участие в терористичния акт на 27 септември 2015 г., когато мощен взрив избухнал до офисите на местната дирекция на Службата за сигурност на Украйна (ССУ) в Одеса. Според по-късно връченото му официално уведомление за подозрението срещу него и повдигнатите му обвинения, този акт бил организиран от група, която той създал и ръководел и която включвала три други лица. Целта им била да отмъстят за извършените от украинските служби за сигурност арести на настроени срещу украинското правителство активисти и за жертвите на събитията от 2 май 2014 г., за които според тях били отговорни украинските власти. Жалбоподателят планирал взрива. Като си разменяли съобщения посредством приложения за криптирана комуникация, той и членовете на групата му осигурили закупуването на необходимото оборудване и изработването на взривното устройство. Определили и мястото и изготвили план за операцията. След експлозията жалбоподателят започнал да планира следващ атентат. Закупил съставки за експлозиви и организирал изработването на още взривни устройства в нает от него апартамент.

Арестът на жалбоподателя бил извършен от служители на ССУ на 19 октомври 2015 г. в 10:30 ч. В 11 ч. същия ден започнало претърсване на дома му. Били иззети множество мобилни телефони, СИМ карти, бележки, боеприпаси, бронижилетки, камуфлажно облекло и др. В първите часове на 20 октомври с.г. било извършено и

претърсване на наетия от него апартамент. Съгласно протокола за претърсване и изземване, подписан и от жалбоподателя, той сам уведоми разследващите, че там има експлозивни и оборудване за изработване на взривни устройства, дал съгласие за претърсването и лично отключил вратата. Били иззети химикали, радио- и електрическо оборудване, хардуер. В 9 ч. същия ден разследващият орган съставил протокол за ареста и задържането на жалбоподателя. В протокола било отразено, че арестът е извършен предишния ден в 10:30 ч., била цитирана разпоредбата от Наказателно-процесуалния кодекс (НПК), уреждаща хипотезите на арест без предварително съдебно разрешение, и се сочело, че жалбоподателят е заподозрян в участие в терористичния акт на 27 септември. Протоколът съдържа и разяснение на правата му, включително правото да обжалва законността на задържането. В 10:30 ч. същия ден на жалбоподателя било връчено официално уведомление за подозренията срещу него, а именно че в периода от юли до септември 2015 г. е заговорничил с трите идентифицирани и други неустановени лица, за да планира и подготви терористичен акт, който е извършил на 27 септември. След това разследващият орган отправил до съда искане за задържането му под стража, изложено на 6 страници и окомплектовано с 240 страници подкрепящи доказателства, в т.ч. протоколи за претърсване, за експертизи, за разпити и за разпознаване по снимка, съобщения между заподозрените. След открито заседание с изслушване на прокурора, жалбоподателя и неговия адвокат, съдът постановил задържане под стража за 60 дни. Според мотивите му наличието на обосновано подозрение било доказано и съществувал риск от укриване, възпрепятстване на правосъдието и извършване на нови престъпления, които не можело да бъде избегнат с налагането на по-лека мярка за неотклонение. При това НПК изключвал взимането на мерки, различни от задържане под стража, по отношение на заподозрени в тероризъм лица. Апелативният съд, пред който жалбоподателят направил оплакванията, които излага и пред Съда в Страсбург, потвърдил наложената мярка.

На 11 март 2016 г. обвиненията срещу жалбоподателя били изменени в създаване, ръководене и членуване в терористична група, незаконно изработване на експлозивни и притежаване на оръжие, извършване на терористичен акт и подготовка на нов такъв. Срокът на задържането му бил продължен няколко пъти преди и след внасянето на обвинителен акт срещу него. По сведения на медиите, през декември 2019 г. той бил освободен и предаден в рамките на размяна на задържани, уговорена между Украйна и Русия.

Решението:

Твърдените нарушения на чл. 5, § 1 от Конвенцията

59-68. Жалбоподателят се оплаква, че полицията го е арестувала и задържала без предварителен съдебен акт и че протоколът за задържане е бил съставен едва на следващия ден и е съдържа неясни формулировки. Неотложността на случая не попречила на многобройните служители на ССУ да съставят на лаптоп два дълги протокола за претърсване и изземване, т.е. те разполагали с достатъчно време и правителството не дало обяснение защо не са могли да съставят и протокол за задържането. Според жалбоподателя целта е била да се забави достъпът му до адвокат. Преди съставянето на протокола неговото задържане въобще не било регистрирано, което го лишило от процедурни гаранции. Не бил надлежно информиран за правата си да запази мълчание и да ползва помощта на адвокат, поради което в протоколите за претърсване били записани самоуличаващи изявления. Твърдяното престъпление било извършено седмици по-рано и не били налице предвидените в НПК условия за арест без съдебно решение. Правителството поддържа, че причината за ненавременното съставяне на протокола е разследването на терористичната дейност при условията на неотложност. По-специално, трябвало спешно да бъдат изнесени намеренията в жилищния блок експлозивни, след което жалбоподателят бил отведен в офиса, където протоколът бил финализиран. За разлика от случаите на установени от Съдът нарушения, в него били посочени точните

дата и час на ареста. Правата на жалбоподателя не били засегнати, защото още на следващия ден му бил осигурен адвокат и той бил изправен пред съд, който осъществил контрол върху задържането. Протоколът съдържа и конкретна информация, която разкривала наличието на обосновано подозрение.

69-73. Относно съставянето на протокола за задържане Съдът отбелязва, че то е било забавено с повече от 23 часа и че въпреки оплакването на жалбоподателя, в националното производство не е било дадено обяснение за това. Съдът е установявал нарушение на чл. 5, § 1 в редица случаи на такова забавяне (напр. *Grinenko v. Ukraine*, no. 33627/06, §§ 9, 75 и 76, и *Fortalnov and Others v. Russia*, nos. 7077/06 и др., § 78), а по делото *Smolik v. Ukraine* (no. 11778/05, § 46) е приел, че последващото потвърждаване на закъснението не може да отстрани проблема, ако задържането не е документирано при извършването му. Според постоянната практика на Съда недокументираното задържане представлява отричане на фундаменталните гаранции на чл. 5 от Конвенцията (*mutatis mutandis*, цитираното *Fortalnov*, §§ 76 и 79; виж също *Makarenko v. Ukraine*, no. 622/11, §§ 60 и 65; *Beley v. Ukraine* [комитет], no. 34199/09, § 60) и може да лиши задържания от достъп до адвокат и всички други негови права като заподозрян (*mutatis mutandis*, цитираното *Fortalnov*, § 77). Съдът отбелязва, че противно на твърдението на правителството, закъснението е засегнало жалбоподателя, защото е забавило достъпа му до адвокат и уведомяването му за неговите права. Следователно то съставлява нарушение на чл. 5, § 1.

74-85. Що се отнася до ареста без предварително съдебно решение Съдът отбелязва, че съгласно НПК той е позволен само при залавяне на местопрестъплението или ако непосредствено след извършването на престъпление показанията на очевидец или съчетание от ясни признаци по тялото, дрехите или на мястото сочат, че лицето току-що го е извършило. В протокола за ареста е посочена втората хипотеза. Пред Съда жалбоподателят изтъква, както е направил и на национално ниво, че тя не е приложима в неговия случай, защото от

протокола не става ясно кой е бил „очевидецът“ и не е изпълнено изискването за „непосредственост“. Съдът отбелязва, че властите са разполагали с показанията на очевидец – един от заговорниците. Що се отнася до законовото изискване за „непосредственост“ той припомня, че е намирал нарушение на чл. 5, § 1 в случаи на арести по аналогичната разпоредба на предишния НПК, когато между извършването на престъплението и ареста е изминал значителен период от време (напр. *Malyk v. Ukraine*, no. 37198/10, § 27 – половин година, и *Strogan v. Ukraine*, no. 30198/11, § 88 – 4 месеца). В случая арестът е извършен около три седмици след престъплението. Като се има предвид, че буквата на приложимия текст на НПК по-скоро подкрепя начина, по който го тълкува жалбоподателят, неговият довод не изглежда несериозен и е изисквал отговор, но националните съдилища не са го обсъдили. Те не са обяснили защо посочената законова хипотеза може да представлява правно основание за неговия арест без съдебно решение, нито са посочили друго правно основание. Ето защо Съдът не може да приеме, че жалбоподателят е бил задържан „по реда, предвиден от закона“, и чл. 5, § 1 е нарушен и на това основание.

86. С оглед на горните заключения Съдът не намира за необходимо да разгледа и оплакването от начина, по който е бил формулиран протоколът.

Твърдяното нарушение на чл. 5, § 2 от Конвенцията

87-93. Жалбоподателят се оплаква, че основанията за неговия арест не са му били съобщени от служителите, които са го извършили, нито са били посочени в протоколите за претърсване или друг документ. Решението за претърсване на наетия апартамент не било взето в резултат на неговите изявления, а защото договорът за наем бил намерен при претърсването на дома му. Разпитът по време на претърсванията след ареста бил проведен без да му бъдат обяснени неговите права и да му бъде осигурен достъп до адвокат, поради което властите не можели да се позовават на изявленията му като

доказателство, че е бил информиран защо е арестуван. Правителството твърди, че жалбоподателят е бил информиран устно за основанията за ареста му веднага след неговото извършване и че Конвенцията не налага задължение това да бъде направено писмено или в друга определена форма. В хода на претърсването на дома му жалбоподателят съобщил на служителите на ССУ, че оборудването за направата на взривни устройства се намира в наетия от него апартамент, което показвало, че напълно е разбирал в какво е заподозрян. Според практиката на Съда съобщаването на основанията за ареста можело да стане и в хода на разпита след извършването му и при всички положения те били изложени подробно в писмен вид и връчени на жалбоподателя още на следващия ден, т.е. достатъчно бързо, за да отговаря на изискванията на чл. 5, § 2.

94-100. Съдът намира, че докато обясненията на правителството се потвърждават от контекста и последователността на събитията, твърденията на жалбоподателя са неясни, необосновани и не изглеждат правдоподобни. Той не сочи по-подробно какво са му казали служителите на ССУ, дали самият той е поискал информация и какъв отговор е получил. Не спори, че в хода на претърсването те са го разпитвали за взривните вещества. Съдържанието на въпросите трябва да му е дало индикации за причините за задържането му. Основната цел на чл. 5, § 2 не е да защити правото на правна помощ в наказателното производство, а да осигури защита срещу произволно лишаване от свобода и да позволи ефективен контрол върху законността на задържането, което не би било възможно без да се знаят основанията за него (*Van der Leer v. the Netherlands*, no. 11509/85, § 28). Добър пример за това разграничение е и решението по делото *Dikme v. Turkey* (no. 20869/92, §§ 54-57). Самият факт, че е извършено претърсване от служители на ССУ, придружени от специалист за обезвреждане на взривове, в хода на което са открити взривни устройства, трябва до голяма степен да е показал на жалбоподателя основанията за лишаването му от неговата свобода. Няма индикации евентуално забавяне на

официалното обяснение на причините за ареста да е възпрепятствало по някакъв начин жалбоподателя да оспори законността на задържането: всъщност той се е явил пред съдия в деня след ареста и към този момент двамата с адвоката му вече са разполагали с официалното уведомление за подозренията срещу него. Следователно не е извършено нарушение на чл. 5, § 2 от Конвенцията.

Твърдяното нарушение на чл. 5, § 3 от Конвенцията

101-109. Жалбоподателят се оплаква, че по отношение на него съдилищата са приложили – и са били длъжни да приложат – разпоредбата на НПК, която изключва вземането на мярка, различна от задържане под стража, спрямо заподозрени в тероризъм лица. Правителството възразява, че съдилищата са се позовавали основно на силното подозрение, че жалбоподателят е извършил терористичен акт, и на риска да извърши нови престъпления или да се укрие, ако бъде освободен.

110-115. Съдът отбелязва, че преценката дали е оправдано обвиняемият да остане задържан трябва да се прави въз основа на фактите във всеки отделен случай и с оглед на спецификата му. Продължаващото задържане може да бъде оправдано само при наличието на конкретни индикации за действителни изисквания на обществения интерес, които, въпреки презумпцията за невиновност, имат превес над установеното в чл. 5 от Конвенцията правило за зачитане на индивидуалната свобода (*Buzadji*, no. 23755/07, § 90, с препратки). Всяка система, която предвижда задължително задържане под стража, е несъвместима *per se* с чл. 5, § 3 (*Ilijkov v. Bulgaria*, no. 33977/96, § 84). Преди всичко националните съдебни органи са тези, които трябва да гарантират, че предварителното задържане на обвиняемия в даден случай няма да надвиши разумния срок. Съответно те трябва, при спазване на принципа на презумпцията за невиновност, да изследват всички факти, свидетелстващи за или против наличието на посоченото по-горе изискване на обществения интерес, оправдаващо отклонение от правилото на чл. 5, и да ги изложат в решенията си по молбите за освобождаване. По същество

именно въз основа на изложените в тези решения мотиви и на добре документиранияте факти, посочени от задържаното лице в неговите жалби, Съдът следва да реши дали е налице нарушение на чл. 5, § 3 (цитираното *Buzadji*, § 91). Продължаващото наличие на обосновано подозрение за извършено престъпление е условие *sine qua non* за законосъобразността на продължаващото задържане, но след изтичането на определено време това вече не е достатъчно. В такива случаи Съдът трябва да установи: 1) дали други посочени от съдебните органи основания продължават да оправдават лишаването от свобода и 2) ако те са „релевантни“ и „достатъчни“, дали националните органи са проявили „особено усърдие“ при провеждането на наказателното производство. Властите трябва да докажат убедително наличието на оправдание за всеки срок на задържане под стража, независимо колко кратък е той (пак там, § 87). Това изискване съдебният орган да посочи релевантни и достатъчни основания за задържането – в допълнение към продължаващото наличие на обосновано подозрение – се прилага още в момента на първото решение за постановяване на мярка задържане под стража (пак там, § 102). Когато решават дали дадено лице трябва да бъде освободено или задържано, властите са длъжни да обсъдят алтернативни начини за осигуряване на неговото явяване на съдебния процес (пак там, § 87). Сред основанията, които Съдът е приемал за „релевантни“ и „достатъчни“ (в допълнение към наличието на обосновано подозрение в извършване на престъпление), са опасността от укриване, опасността от оказване на влияние върху свидетелите или манипулиране на доказателства, опасността от извършване на друго престъпление, опасността от нарушаване на обществения ред и необходимостта да бъде защитен задържаният (пак там, § 88).

116-130. В няколко случая Съдът е приемал, че законодателните механизми, ограничаващи правомощията на националните съдилища да вземат решения по въпросите на предварителното задържане, нарушават чл. 5 § 3 от Конвенцията. В тази връзка Съдът приветства решението на Конституционния съд, с което разпоредбата,

изключваща различна от задържането мярка за неотклонение за определени престъпления, е обявена за противоконституционна, тъй като на практика ограничава възможността националните съдилища да издават надлежно мотивирани съдебни актове за задържане. Съдът припомня обаче, че неговата задача е не да разгледа закона и практиката *in abstracto*, а да определи дали начинът, по който те са засегнали жалбоподателя, е довел до нарушение на Конвенцията (*N.C. v. Italy* [GC], no. 24952/94, § 56). В настоящия случай националните съдилища са имали правомощие да проверят наличието на обосновано подозрение, да проучат доказателствата в това отношение и да разпоредят освобождаване на задържания, ако преценят, че не е налице обосновано подозрение за извършването на престъплението, в което е обвинен (подобна ситуация напр. в *Merčep v. Croatia*, no. 12301/12, § 102) или че не съществуват опасности, които да оправдават задържането. Материалите по делото показват, че съдилищата са упражнили това свое контролно правомощие, както са правили и по други дела, свързани с тероризъм и засягане на националната сигурност. В някои случаи на особено тежки престъпления естеството и сериозността на обвиненията са фактор, който има голяма тежест като съображение против освобождаването и в полза на задържането под стража (цитираното *Merčep*, § 96, с препратки). Общо формулираната опасност, произтичаща от организирания характер на престъпните дейности, в които е бил обвинен съответният жалбоподател, е била приемана като основание за неговото задържане, по-специално в началните етапи на производството (*Dudek v. Poland*, no. 633/03, § 36). По делото *Khodorkovskiy v. Russia* (no. 5829/04, § 196) Съдът е отбелязал, че при някои обстоятелства, например когато се твърди, че заподозреният е принадлежал към престъпна група, замесена в свързани с насилие престъпления или по дела за тероризъм, неприложимостта на алтернативни мерки за неотклонение може да бъде очевидна (като е посочил *Galushvili v. Georgia*, no. 40008/04, §§ 6 и сл.; *Kusyk v. Poland*, no. 7347/02, § 37; *Celejewski v. Poland*, no. 17584/04, §§ 35-37). Съдът смята, че такова е било и положението в настоящия случай, тъй като жалбопо-

дателят е бил заподозрян в организиране и ръководене на терористична група с много опасна и продължаваща към момента на ареста му престъпна дейност, един от чиито членове вече се е укрил. Съдът отбелязва и задължението за защита на правата на действителните и потенциални жертви на подобно насилие, което Конвенцията възлага на държавата, както и силно напрегнатата обстановка в Одеса по онова време. Най-същественото според Съда е, че решението от 20 октомври 2015 г. не е основано на разпоредбата, изключваща прилагането на друга мярка за неотклонение, въпреки че е направена препратка към нея, а на балансирана оценка, при която са отчетени тежестта на престъплението, в което е бил заподозрян жалбоподателят, и рискът в случай че бъде освободен. С оглед на горното Съдът счита, че националните съдилища са изложили „релевантни“ съображения за задържането му, които при конкретните обстоятелства са „достатъчни“ да задоволят минималния стандарт по чл. 5, § 3 от Конвенцията и следователно не е налице нарушение на тази разпоредба.

Твърдяното нарушение на чл. 6, § 2 от Конвенцията

131-134. Жалбоподателят се оплаква, че в нарушение на презумпцията за невинност националният съд е потвърдил вината му преди произнасянето на присъда, като е посочил в решението за задържането му под стража, че той „е извършил особено тежко престъпление“ – фактическо твърдение, изказано без никаква резерва. Апелативният съд не обсъдил направеното в жалбата му оплакване в този смисъл. Правителството поддържа, че употребеният израз следва да се разглежда в контекста на целия съдебен акт, в който трябвало да се обсъди наличието на обосновано подозрение. Това имал предвид постановилият го съд, както обяснил и апелативният съд.

136-137. Съдът отново подчертава, че принципът на презумпцията за невинност по чл. 6, § 2 ще бъде нарушен, ако съдебно решение или изявление на държавен служител относно лице, обвинено в престъпление, отразява мнение, че то е виновно, преди това да е доказано съгласно

закона. Преждевременното изразяване на такова мнение от съда неизбежно ще наруши принципа (*Ramkovski v. the former Yugoslav Republic of Macedonia*, no. 33566/11, § 81). Трябва обаче да се прави разлика между изявления, които отразяват мнението, че съответното лице е виновно, и изявления, които просто описват „състояние на подозрение“. Първите нарушават презумпцията за невинност, докато вторите Съдът е намирал за приемливи в различни ситуации. Въпросните изявления трябва да се разглеждат като цяло и в контекста, в който са направени (пак там, § 82). При отчитане на естеството и контекста на конкретното производство, използването на някои дори и неуместни изрази може да не е решаващо. Практиката на Съда съдържа примери за случаи, в които не е установено нарушение на чл. 6, § 2, въпреки критиката към начина на изразяване на националните власти и съдилища (*Allen v. the United Kingdom* [GC], no. 25424/09, § 126; *Reeves v. Norway* (dec.), no. 4248/02, и *A.L. v. Germany*, no. 72758/01, §§ 38-39).

138-147. Съдът многократно е установявал нарушения на чл. 6, § 2, когато националните съдилища в решенията си за предварителното задържане са заявявали без уговорки, че жалбоподателят е извършил престъпление. В настоящия случай националният съд наистина е трябвало да прецени дали спрямо жалбоподателя има обосновано подозрение в извършването на престъпление, но спорното изявление е направено в друга част от съдебния акт, в която след като вече е решил този въпрос, той е обсъждал опасностите в случай на освобождаването му. Съгласно националното законодателство това са отделни въпроси и Съдът намира, че изявлението несъмнено е направено в контекста на съществуващите рискове. То не може да се отнесе и към обсъждането на релевантния по вътрешното право въпрос дали жалбоподателят е попадал в категорията обвиняеми, на които законът позволява да се наложи мярка задържане под стража поради особената тежест на обвиненията срещу тях. Този въпрос също вече е бил решен от съда. И накрая, не може да се каже, че спорното изявление е направено във връзка с оправдаващи вземането на такава мярка особени

характеристики на престъпната дейност, предмет на обвиненията срещу жалбоподателя, които надвишават „основните“ особености на престъплението, като организирания ѝ характер. Изявлението не съдържа подобни балансиращи елементи, тъй като се отнася не за конкретните характеристики на престъплението, в което е заподозрян жалбоподателят, а за това, че той го е „извършил“. Според Съда подобно изявление не може да се тълкува по друг начин, освен като израз на мнението, че

жалбоподателят е действително виновен в особено тежкото престъпление, за което към онзи момент е бил само заподозрян, а не осъден. Съдът отбелязва освен това, че би допуснал възможността да се касае просто за неудачна формулировка, представляваща техническа грешка, но нито апелативният съд, нито друг национален орган е констатирал такава грешка или се е опитал да я поправи. По тези съображения той установява нарушение на чл. 6, § 2 от Конвенцията.

5. ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВ СЪДЕБЕН ПРОЦЕС И ПРЕЗУМПЦИЯ ЗА НЕВИНОВНОСТ

- ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Съдът обявява за недопустимо като несъвместимо *ratione materiae* с разпоредбите на Конвенцията оплакването на дружеството жалбоподател, че е лишено от достъп до съд вследствие на отказа на българските съдилища да разгледат неговите жалби срещу наказателни постановления, с които са му наложени имуществени санкции до 5 000 лв. в качеството му на лице, упражняващо строителен надзор. Съдилищата са се позовали на необжалваемостта им съгласно тогава действащата ал. 4 на чл. 239 от ЗУТ и са отхвърлили доводите му, основани на чл. 6 от Конвенцията.

Съдът приема, че според „критериите *Engel*“ чл. 6 не е приложим в наказателния си аспект, тъй като става въпрос за административна материя, уредена от законови разпоредби, които се отнасят за лица, упражняващи строителен надзор, а не за всички, и целят спазване на строителните правила от тази категория професионалисти, поради което налагането на предвидените имуществени санкции представлява по-скоро упражняване на дисциплинарна власт, отколкото наказване за престъпление, а размерът им – принципно и в случая – не е твърде голям за търговско дружество, нито се предвижда

лишаване от свобода, ако не бъдат платени.

В гражданския си аспект чл. 6 не е приложим, защото не става въпрос за правото на дружеството да упражнява дейността си и то е било санкционирано за нарушаване на правилата за безопасност на строителството и строителните норми, които се отнасят към публично-правната сфера.

Решение по допустимостта по делото [Em Inzhenering EOOD v. Bulgaria \(no. 66319/11\)](#)

- ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Справедлив съдебен процес може да бъде проведен и след силна негативна публична реакция. Делата от висок обществен интерес неминуемо предизвикват коментари в медиите, но не всеки такъв коментар неминуемо засяга правото на справедливо гледане на делото. Съдът проверява дали съществуват достатъчни гаранции за справедливостта на производството като цяло. За да установи нарушение на чл. 6, § 1, той изисква убедителни доказателства, че опасенията по отношение на безпристрастността на съдиите са обективно оправдани.

В случая Съдът не намира, че независимостта и безпристрастността на съдилищата, разгледали жалбата на прокурор срещу наложеното ѝ наказание за дисциплинарни нарушения в процеса на работата ѝ по дело от висок обществен интерес, са били компрометирани от заключенията на парламентарната комисия, натоварена с проучване на начина на провеждане на разследването с цел преценка на необходимостта от общи мерки за повишаване ефективността на досъдебното производство, нито от публичните изявления на високопоставени политици или от широкото медийно отразяване. Пропускът на съдилищата да обсъдят изрично довода на жалбоподателката за политическа и медийна намеса не е довел до несправедливост на производството като цяло.

Решение по делото [Čivinskaitė v. Lithuania](#) (no. 21218/12)

Фактите: Националното производство, за което се отнася настоящата жалба, е свързано с фактите, описани по делото *Stankūnaitė v. Lithuania* (no. 67068/11, §§ 7-9, 18-29 и 109), а именно с оплакването на Д.К., подадено през ноември 2008 г. до полицията в гр. Каунас, че малолетната му дъщеря е била подлагана на сексуална злоупотреба от няколко лица в присъствието на майка ѝ. Първоначално разследването било водено от полицията под наблюдението на прокурор G.R. от Градската прокуратура на Каунас (КГП). При проверка през януари 2009 г. Областната прокуратура на Каунас (КОП) установила слабости в полицейското разследване и решила, че предвид сложността на случая разследването трябва да бъде поето от КГП и да бъде поверено на квалифициран прокурор. Главният прокурор на КГП инструктирал жалбоподателката, която била негов заместник, да натовари с разследването прокурор G.R. Така то било

водено от прокурор G.R. под наблюдението на жалбоподателката до юни 2009 г., когато го поела КОП, след като извършила проверка и установила пропуски на КГП, а през август Главната прокуратура (ГП) решила да го повери на Областната прокуратура на Вилнюс, тъй като Д.К. имал роднинска връзка със служители на правоприлагащите органи в Каунас.

По време на разследването Д.К. подал множество молби властите да разпитат различни лица, които подозирал в сексуална злоупотреба с дъщеря му. Няколко пъти изложил допълнителни детайли, които, по негови твърдения, дъщеря му си припомняла. Д.К. бил заподозрян за извършените през октомври 2009 г. убийства на две от лицата, които уличавал в сексуална злоупотреба, и се укрil. Била издадена заповед за издирването му. През април 2010 г. бил намерен мъртъв. През юни с.г. бил намерен мъртъв и основният заподозрян в сексуална злоупотреба.

През октомври 2009 г. ГП предприела проверка как е проведено досъдебното производство по оплакването на Д.К. Тя била възложена на комисия от прокурори, която установила множество забавяния и пропуски, довели до загуба на потенциално важни доказателства и до особено затруднение в разкриването на истината. Въз основа на това ГП образувала дисциплинарно производство срещу няколко прокурори, в т.ч. жалбоподателката, което приключило на 22 октомври с.г. По отношение на жалбоподателката били направени заключенията, че като е поверила разследването на прокурор G.R., която преди това наблюдавала полицейското разследване, въпреки съмненията в компетентността ѝ, не е изпълнила нареждането да КОП да го възложи на квалифициран прокурор; че не е изпълнила задълженията си на наблюдаващ старши прокурор, в резултат на което много от допуснатите грешки и пропуски не са били отстранени след поемането на разследването от прокуратурата; че е превишила правомощията си, като е разгледала жалбата на заподозрения срещу отказа на G.R. да му предостави достъп до следственото дело, която е подлежала на разглеждане от друг

орган, и е предоставила достъп в противоречие с препоръките на главния прокурор на Литва. В резултат на това ГП приела, че жалбоподателката е извършила дисциплинарни нарушения, с което е увредила репутацията на прокуратурата и е накърнила общественото доверие в нея. Било препоръчано налагането на дисциплинарно наказание понижение. Главният прокурор я понижил на поста прокурор в КГП.

През октомври 2009 г. парламентът възложил на парламентарната комисия по правни въпроси да извърши проучване дали разследването на оплакванията на Д.К. е било проведено в съответствие с изискванията на закона; дали производството е било неоправдано забавено; какви действия следва да бъдат предприети от държавните институции, за да се осигури по-бързото и ефикасно провеждане на досъдебните производства и какви са законодателните празноти в това отношение. След няколко интервюта с главния прокурор и преглед на редица документи, на 21 януари 2010 г. комисията представила доклад, в който приела, че извършените от полицията действия по разследването не са били адекватни. Посочила, че в проведеното от ГП дисциплинарно производство също са били констатирани сериозни пропуски и недостатъчен надзор от страна на прокуратурата и е било установено, че отговорни за бездействието са прокурорът от КГП, първоначално наблюдавал, а след това водил разследването, и заместник-главният прокурор на КГП. Комисията намерила, че и КОП не е изпълнила надлежно задълженията си, както и че ГП не е упражнила нужния надзор. Като обсъдила правното положение на прокурорите и уредбата на досъдебното производство, комисията установила някои структурни проблеми, направила сравнителноправен преглед и заключила, че може да са необходими законодателни промени. С резолюция от същия ден парламентът възприел заключенията на комисията, констатирал, че главният прокурор не е организирал добре работата на ръководените от него институции и не е изпълнил наложените му от закона задължения, както и че прокурорите от ГП, КГП и КОП, водили и наблюдавали разследването, не са

изпълнили надлежно законовите си функции. Главният прокурор подал оставка.

Твърденията за сексуална злоупотреба с малолетна, последвалите убийства и смъртта на Д.К. и на заподозрения предизвикали голямо обществено внимание и реакция от страна на политици. Случаят бил широко отразен в медиите, като били цитирани и критични изявления на председателя на правната комисия и друг член на парламента за проведеното разследване. На официалния уебсайт на президента на Литва г-жа Далия Грибаускайте били публикувани съобщения за две нейни срещи с главния прокурор, при които настояла за незабавно идентифициране на длъжностните лица, допуснали очевидно забавяне и небрежност при разследването, за ангажиране на персоналната им отговорност и за ефективно по-нататъшно разследване. По-късно най-големият информационен портал публикувал съобщение за заключенията на ГП от приключилото дисциплинарно производство и статия, отразяваща изявление на президента пред журналисти, че е очаквала по-тежки наказания за отговорните прокурори.

Жалбоподателката оспорила решението на главния прокурор за налагане на дисциплинарно наказание пред административния съд. Поддържала, че е действала съобразно закона, но дори и да е извършила нарушения, наказанието е прекомерно, както и че решението не се е основавало на поведението ѝ, а е било повлияно от публичните изявления на политици и от медийното отразяване на случая. Съдът отхвърлил жалбата ѝ. Приел за неправилно заключението на ГП, че е извършила нарушение като е поверила разследването на G.R., защото това всъщност ѝ било наредено от главния прокурор на КГП, както и заключението, че не е дала на G.R. писмени инструкции, защото това можело да стане и устно. Установил обаче, че действително не е изпълнила надлежно задължението си да упражнява надзор и е превишила правата си във връзка с поискания достъп до делото. Намерил наказанието за пропорционално. Върховният административен съд потвърдил решението. И двете инстанции не обсъдили

оплакванията на жалбоподателката за политическо и медийно влияние и предубеденост.

Решението:

92. Като се позовава на чл. 6, § 1 и § 2 от Конвенцията, жалбоподателката се оплаква, че в проведеното срещу нея дисциплинарно производство не е получила справедливо гледане на делото от независим и безпристрастен съд, поради политическа и медийна намеса.

93-99. По допустимостта на жалбата Съдът отбелязва, че страните не спорят относно приложимостта на чл. 6, § 1 в случая, а и той вече е приемал, че в гражданския си аспект разпоредбата е приложима към „обикновени трудови спорове“ между държавни служители и държавата, включително отнасящите се до назначаването, кариерното развитие, преместването и прекратяването на службата (*Baka v. Hungary* [GC], по. 20261/12, § 105, с препратки). Правителството оспорва приложимостта на чл. 6, § 2, тъй като дисциплинарното производство не е имало за предмет наказателно обвинение. Съдът отбелязва, че целта на производството е била да се определи дали жалбоподателката е извършила дисциплинарно нарушение, най-тежкото наказание за което съгласно националния закон е било уволнение. Съответно, това производство е било от изцяло дисциплинарен характер и не се е отнасяло до наказателно обвинение (*Kamenos v. Cyprus*, по. 147/07, §§ 50-53, с препратки). Поради това Съдът приема, че оплакването по чл. 6, § 2 е недопустимо като несъвместимо с Конвенцията *ratione materiae*.

100-104. Правителството повдига и възражение за недопустимост поради неизчерпване на вътрешноправните средства за защита. Жалбоподателката имала възможност да предяви иск срещу държавата за вредите от твърдените незаконосъобразни действия на длъжностни лица или иск за клевета срещу конкретни лица или медии, както и да подаде оплакване до инспектората по журналистическа етика за некоректно медийно отразяване. Жалбоподателката възразява, че е избрала да защити правата си

с жалба до административните съдилища и след неуспеха ѝ подаването на иски е било лишено от смисъл. Съдът напомня, че ако едно лице разполага с множество вътрешноправни средства за защита, то има право да избере онова от тях, което отговаря на съществените му оплаквания. Изчерпването и на друго средство, което по същество има същата цел, не е необходимо (*O'Keeffe v. Ireland* [GC], по. 35810/09, §§ 109 и 111, с препратки). В настоящия случай жалбоподателката е повдигнала пред административните съдилища оплакванията си за политическа и медийна намеса и правителството не спори, че това средство е било подходящо. Ето защо Съдът счита, че тя не е била длъжна да инициира каквито и да било допълнителни производства (*Paulikas v. Lithuania*, по. 57435/09, § 41), и отхвърля възражението. Обявява оплакването за допустимо.

105-112. По съществуващото на оплакването жалбоподателката поддържа, че дисциплинарното производство срещу нея не е било справедливо. Главният прокурор и административните съдилища били повлияни от общественото мнение, изказванията на високопоставени политици и повишения медиен интерес. Жалбоподателката твърди, че тъй като главният прокурор и съдиите се назначават и освобождават от президента с одобрението на парламента, те са се чувствали задължени да следват публично заявените мнения на президента и на парламентарната комисия и да наложат строги наказания. Съдилищата постановили произволни и необосновани решения, което също показвало липса на безпристрастност. Правителството поддържа, че повишеният обществен и медиен интерес е бил оправдан предвид изключително чувствителния характер на случая и възникналите съмнения в способността на правоприлагащите органи да реагират адекватно. Никое от изказванията на политици не намеквало, че жалбоподателката е извършила конкретно нарушение, и много от тях изобщо не я споменавали. Освен това много от тях били направени едва след заключенията на ГП от дисциплинарната проверка и нямало как да им повлияят. Не била осъществена и намеса в дисциплинарното производство. Делото на жалбоподателката било решено от профе-

сионални съдии, които в резултат на обучението и опита си били в състояние да игнорират външно влияние. Що се касае до парламентарното проучване правителството отбелязва, че парламентът трябва да има право да получава информация относно процесите, протичащи в обществото, за да може да упражнява парламентарен контрол, включително и върху прокурорите. Налице били гаранции срещу политическа намеса в съдебния процес. Освен това, за разлика от дисциплинарното производство, парламентарното проучване целяло основно да установи нуждата от законодателни промени. Приетите препоръки били общи, не се отнасяли за конкретни лица и не били задължителни за съда, нито имали по-висока доказателствена стойност. Липсвали индикации за проявено от съдилищата предубеждение. Всъщност те отхвърлили някои от заключенията на ГП.

113-115. Относно предмета на спора Съдът отбелязва, че оплакванията на жалбоподателката се отнасят и за справедливостта на решението на главния прокурор. В тази връзка той напомня постоянната си практика, че дори и разрешаването на спор относно граждански права и задължения от административен орган да не отговаря в някои отношения на чл. 6, § 1, не е налице нарушение на Конвенцията, ако производството пред него подлежи на контрол от съдебен орган, който разполага с пълна компетентност и който осигурява гаранциите на тази разпоредба (*Ramos Nunes de Carvalho e Sá v. Portugal* [GC], nos. 55391/13 и др., § 132, с препратки). Страните не спорят, че административните съдилища са съдебни органи по смисъла на чл. 6, § 1 и са разполагали с пълна юрисдикция по спора. При това положение Съдът не счита, че е необходимо да проверява дали проведеното от ГП производство е било в съответствие с чл. 6, § 1, и ограничава проверката си до справедливостта на производството пред административните съдилища.

116-118. Що се отнася до подхода, който следва да бъде възприет в настоящия случай, Съдът вече е потвърждавал във връзка със справедливостта на гражданските производства, че публичните изявления на

високопоставени политически фигури могат, с оглед на съдържанието им и начина, по който са направени, да бъдат несъвместими с концепцията за независим и безпристрастен съд по смисъла на чл. 6, § 1 от Конвенцията (*Sovtransavto Holding v. Ukraine*, no. 48553/99, § 80, и *Kinsky v. the Czech Republic*, no. 42856/06, § 94). Посочвал е също така, че въпросът не е в наличието на доказателства за намеса или натиск върху съдиите, а в това, че е важно безпристрастността да е видима (*mutatis mutandis*, *Kinsky*, § 98). Съответно Съдът смята, че трябва да разгледа оплакванията на жалбоподателката през призмата на независимостта и безпристрастността на съдилищата, гледали делото ѝ.

119-122. Съдът напомня, че до момента е намирал нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията по дела, касаещи влиянието на изказвания на длъжностни лица върху независимостта и безпристрастността на съдилищата в граждански производства, когато държавни органи на най-високо ниво са се намесили многократно в производството (цитираното *Sovtransavto Holding*, § 80), както и когато няколко политици са направили остри негативни изявления по отношение на решения по дела от типа на заведеното от жалбоподателя, в т.ч. и по неговите дела, както и по отношение на постановилите ги съдии, като недвусмислено са изразили мнение, че решенията, уважаващи исковете, са неправилни и нежелателни, и тези изказвания са били пряко насочени към съдиите (цитираното *Kinsky*, §§ 91-93). Според Съда съображенията в цитираните решения са относими и в настоящия случай. По предишни дела, макар и във връзка с наказателни производства, Съдът е приемал също така, че в определени ситуации агресивна медийна кампания може да засегне справедливостта на съдебното производство и да ангажира отговорността на държавата, включително и що се отнася до изискваната от чл. 6, § 1 безпристрастност на съдилищата (цитираното *Paulikas*, § 57, с препратки). В тази връзка Съдът напомня, че изискванията за „справедлив съдебен процес“ при решаването на спорове относно граждански права и задължения не са непременно същите като при наказателно обвинение,

поради липсата на подробни разпоредби като чл. 6, §§ 2 и 3. Макар че тези разпоредби имат известна релевантност и извън строгите граници на наказателното право, държавите разполагат с по-голяма свобода при решаването на спорове относно граждански права и задължения, отколкото по наказателни дела. При все това, когато разглежда оплаквания, които попадат в обхвата на гражданския аспект на чл. 6, Съдът счита за необходимо да черпи вдъхновение от подхода си по наказателноправни въпроси (*Jokela v. Finland*, по. 28856/95, § 68; *Carmel Saliba v. Malta*, по. 24221/13, § 67; *Hodžić v. Croatia*, по. 28932/14, § 67). Като има предвид изложените съображения, Съдът подчертава по-специално, че справедлив съдебен процес може да бъде проведен и след силна негативна публична реакция. В едно демократично общество делата от висок обществен интерес неминуемо предизвикват коментари в медиите. Това обаче не може да се разбира в смисъл, че всеки такъв коментар неминуемо засяга правото на справедливо гледане на делото. В подобни случаи Съдът проверява дали съществуват достатъчни гаранции за справедливостта на производството като цяло. За да намери нарушение на чл. 6, § 1, той изисква убедителни доказателства, че опасенията по отношение на безпристрастността на съдиите са обективно оправдани (цитираното *Paulikas*, § 58, с препратки).

123. Съдът отбелязва, че ще разгледа поотделно трите аспекта на оплакването на жалбоподателката (касаещи съответно заключенията на парламентарната комисия, публичните изявления на политици и твърдяната медийна кампания), след което ще провери дали административните съдилища са обсъдили в достатъчна степен опасенията ѝ по отношение на справедливостта на производството.

124-131. Относно първия аспект Съдът отбелязва, че националното законодателство оправомощава парламента да провежда проучвания, като ги възложи на някоя от съществуващите парламентарни комисии или като създаде комисия *ad hoc*, като и в двата случая се прилагат едни и същи процедурни правила. Съдът взема под

внимание изводите на Конституционния съд на Литва (в решение от 2006 г.) и на Венецианската комисия (в становището ѝ от 2014 г. по делото *Rywin v. Poland*, по. 6091/06 и др.), които признават правото на парламента да получава необходимата за изпълнение на задълженията му информация и важността на парламентарния контрол в демократичното общество. Жалбоподателката не твърди, че това право на парламента само по себе си е засегнало справедливостта на производството по нейното дело, и Съдът няма причини да приеме друго. Оплакванията ѝ касаят някои изводи на парламентарната комисия, а именно че КГП „очевидно се е бавила“ в разследването и че тя е била един от отговорните за бездействието служители. Във връзка с това Съдът напомня, че целта на парламентарното проучване не е била да се установи отговорността на жалбоподателката или на други отделни лица, а да се направи цялостна преценка на начина, по който е било проведено разследването по оплакванията на Д.К., и на необходимостта от общи мерки за повишаване на ефективността на досъдебното производство, т.е. тя се различава от целите на наказателното производство по оплакванията на Д.К. и на дисциплинарното производство срещу жалбоподателката (виж, *mutatis mutandis*, цитираното *Rywin*, § 226 и становището на Венецианската комисия по въпроса за целите на парламентарните проучвания). Конституционният съд е постановил, че парламентарните проучвания не могат да засягат конституционните правомощия на съдилищата или да подкопават независимостта на съдиите и съдилищата, нито да представляват правораздаване. Констатациите, повторени в описателната част на доклада на парламентарната комисия и в заключенията ѝ, че КГП „очевидно се е бавила“ и не е осигурила предприемането на съществени действия по разследването, с което е проявила некомпетентност, недвусмислено са изразявали позиция по въпроса дали КГП е действала правилно, но не са ангажирали отговорността на конкретни нейни служители. Резолюцията, с която парламентът е приел заключенията на комисията, също не е споменавала жалбоподателката. Ето защо Съдът приема, че тези констатации от общ характер не са били в

състояние да засегнат справедливото гледане на делото ѝ. Що се отнася до твърдението, което действително е посочвало жалбоподателката, комисията се е позовала на заключенията от вече приключилото към момента на доклада ѝ дисциплинарно производство пред ГП, в което са били установени множество пропуски, включително на КГП и на жалбоподателката. Парламентарната комисия не е провела собствено разследване и според Съда докладът ѝ ясно е посочвал, че горните заключения са на ГП. Комисията не е изложила свои изводи по отношение на правилността им – не ги е подкрепила или критикувала, нито е направила допълнителни коментари относно участието на жалбоподателката в разследването. Формулираните в доклада ѝ изводи и препоръки не са съдържали каквито и да било твърдения, предполагащи индивидуална отговорност на жалбоподателката. При тези обстоятелства Съдът намира, че спорните твърдения на комисията, преценени в техния контекст и в светлината на доклада като цяло, не дават основания за съмнение в независимостта и безпристрастността на административните съдилища, разгледали делото ѝ.

132-136. По отношение на спорните изказвания на политици Съдът отбелязва, че те са били направени от президента, председателя на парламентарната комисия по правни въпроси и членове на парламента в контекст, независим от самото дисциплинарно производство – в публични изявления или интервюта за пресата. Съдът приема, че обстоятелствата в настоящия случай – твърдения за сексуална злоупотреба с малолетна, две убийства и явна неспособност на правоприлагащите органи да проведат наказателното производство бързо и старателно, са създали легитимен обществен интерес от информация за предприетите действия по разследването, установените във връзка с тях проблеми и мерките, взети за разрешаването им. Според Съда същите обстоятелства са оправдавали и желанието на тези политици да реагират на пропуските на правоприлагащите органи и да информират обществеността за индивидуалните и общи мерки, предприети за тяхното отстраняване. Съдът подчертава обаче, че сами по себе си

тези обстоятелства не могат да оправдаят всяка използвана в изказванията им пред медиите формулировка. Той разглежда първо изявленията, направени преди ГП да приключи дисциплинарното производство. В тях е била критикувана бавността и липсата на усърдие при разследването, а президентът е настояял и за идентифициране и персонална отговорност на проявилите небрежност служители. Съдът отбелязва, че нито едно от тези изявления не се е отнасяло до жалбоподателката или нейната индивидуална отговорност (вж. *Natsvlshvili and Togonidze v. Georgia*, no. 9043/05, § 104), и приема, че поради общия си характер те не са били в състояние да засегнат справедливостта на производството, в което тази отговорност е била определена. След като ГП е приключила дисциплинарната проверка и е препоръчала понижение на жалбоподателката и различни наказания на няколко други прокурори, президентът е направила изявление, в което е признала, че е очаквала „прокурорите на Каунас“ да получат по-тежки наказания. Според Съда то е било достатъчно конкретно и се е отнасяло до определяема група прокурори, която е включвала и жалбоподателката. Съдът не желае да спекулира по въпроса за възможното въздействие на това изявление върху развитието на производството пред административните съдилища, но обръща внимание на факта, че те не са наложили на жалбоподателката по-тежко наказание от определеното от главния прокурор, обосновавали са се със специфичните задължения на наблюдаващия прокурор и са изброили конкретни действия, които тя е пропуснала да предприеме. При тези обстоятелства Съдът не счита, че изявлението на президента относно наказанията, които би следвало да бъдат наложени на „прокурорите на Каунас“, дава основание за съмнение в независимостта и безпристрастността на съдилищата в производствата, касаещи индивидуалната отговорност на жалбоподателката (*mutatis mutandis, Dimitrov and Others v. Bulgaria*, no. 77938/11, § 163).

137-139. По отношение на твърдяната медийна кампания Съдът признава, че при определени обстоятелства една агресивна медийна кампания може да се отрази неблагоприятно на справедливостта на

съдебното производство и да ангажира отговорността на държавата. В същото време той отбелязва, че медийното отразяване на актуални събития представлява упражняване на свободата на изразяване, гарантирана от чл. 10 на Конвенцията. Ако дадено производство се провежда в условията на агресивна медийна кампания, от значение са не субективните схващания на засегнатите лица относно изискваната от съдилищата непредубеденост, колкото и разбираеми да са те, а дали при конкретните обстоятелства в случая техните страхове могат да се приемат за обективно оправдани (цитираното *Paulikas*, § 57, с препратки). Съдът припомня извода си, че в настоящия случай интересът към събитията е бил оправдан. Следователно, макар и политици да са ги обсъждали в медиите, не може да се каже, че медийното им отразяване е било провокирано от властите, а и жалбоподателката не навежда подобен аргумент. Съдът не може да приеме, че по време на производството по делото ѝ начинът на изразяване в медиите по отношение на нея е бил такъв, че да създаде усещането за нейна отговорност за конкретни нарушения (обратно в цитираното *Paulikas*, § 61). При това делото ѝ е било решено от професионални съдии, чието обучение и опит им позволяват да игнорират нередно външно влияние, и вероятността те да се повлияят от медийна кампания е по-малка, отколкото при произнасянето на жури (пак там, § 62). Също така, двете национални съдебни инстанции са постановили добре мотивирани решения и са приели за основателни някои от оплакванията на жалбоподателката. Съответно Съдът не намира убедителни доказателства, че съдиите, произнесли се по доводите ѝ, са били повлияни от публикациите в пресата.

140-144. По въпроса доколко административните съдилища са обсъдили опасенията на жалбоподателката относно справедливостта на производството Съдът напомня, че чл. 6, § 1 от Конвенцията налага и задължение за надлежно разглеждане на твърденията, аргументите и доказателствата, представени от страните, без то да е пречка за преценка на тяхната относимост. Макар че задължава съдилищата да мотивират решенията си обаче, чл. 6, § 1 не може да

бъде тълкуван в смисъл, че изисква подробен отговор на всеки довод на страните. Степента, в която се прилага това задължение, може да варира в зависимост от естеството на решението. Необходимо е да се държи сметка, *inter alia*, и за многообразието на възможните твърдения на страните, както и за разликите между договарящите държави по отношение на законовите разпоредби, обичаите, съдебната практика и формата на съдебните решения. Поради това въпросът дали даден съд е нарушил задължението си да се мотивира, произтичащо от чл. 6, § 1, може да бъде разрешен единствено в светлината на конкретните обстоятелства. В настоящия случай административните съдилища не са обсъдили довода, който жалбоподателката е изложила и пред двете съдебни инстанции, че публичните изявления на политици и медийното отразяване са засегнали справедливостта на производството. В същото време Съдът отбелязва, че съдилищата са отговорили на нейните основни аргументи – че е действала съобразно с приложимите правни разпоредби и че наложеното ѝ наказание е непропорционално. С оглед на доста общата формулировка на оплакването ѝ относно справедливостта на производството, както и на подробните мотиви, изложени за обосноваване на решението да ѝ бъде наложено дисциплинарно наказание, Съдът е готов да приеме, че мълчанието на съдилищата по този въпрос може разумно да се тълкува като подразбиращо се отхвърляне (*Ruiz Torija v. Spain*, no. 18390/91, § 29 и *Yanakiev v. Bulgaria*, no. 40476/98, § 71). При това той вече е установил липсата на основания да се смята, че независимостта и безпристрастността на административните съдилища са били компрометирани в резултат на публичните изявления на политици. Съдът не вижда и основания да се съмнява, че производството пред административните съдилища е било справедливо като цяло. Предвид всички тези обстоятелства той намира, че пропускат им да отговорят изрично на доводите на жалбоподателката относно твърдяната политическа и медийна намеса не е направил производството като цяло несправедливо.

145. В заключение Съдът приема с мнозинство от 6 гласа срещу един, че не е

налице нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията.

В особено мнение съдия Вошњак изразява несъгласие със заключението на мнозинството, че липсата на мотиви по оплакването за политически и медиен натиск не е довела до нарушение на чл. 6, § 1. Той смята, че жалбоподателката е формулирала довода си достатъчно конкретно и ясно и е представила доказателства, които според нея са го подкрепяли. Обръща внимание, че същото оплакване е направено и пред Съда, който го е обсъдил изрично на 9 страници и не го е намерил за явно необосновано. Според съдия Вошњак пропускът да бъде разгледан един от релевантните правни и/или фактически аргументи на страна по делото не може да бъде поправен от надлежното разглеждане на другите ѝ оплаквания, особено при липса на пряка взаимовръзка между тях. Той счита, че доводът на жалбоподателката, ако беше уважен, би могъл да промени хода на делото

на национално ниво, а според практиката на Съда (цитираното *Ruiz Torija*) националните съдилища са длъжни да обсъдят доводите, които биха били решаващи за изхода на делото, ако бъдат приети за основателни. Според него заключението на мнозинството не отговаря на подхода на Съда в други случаи (*Schipani and Others v. Italy*, по. 38369/09, и *Baltic Master Ltd. v. Lithuania* [комитет], по. 55092/16), а пропускът на националните съдилища е още по-сериозен, тъй като аргументът на жалбоподателката се е отнасял до политически и медиен натиск, който би съставлявал отделно нарушение на чл. 6, § 1. Съдия Вошњак намира, че подобен пропуск е несъвместим със забраната за произвол и представлява нарушение на тази разпоредба.

Съдът намира нарушение на презумпцията за невинност, установена в чл. 6, § 2 от Конвенцията, тъй като в решението, с което е наложил на жалбоподателя мярка задържане под стража, националният съд е използвал формулировка, изразяваща мнение, че той е действително виновен в особено тежкото престъпление, за което към онзи момент е бил само заподозрян.

Решение по делото [Grubnyk v. Ukraine \(no. 58444/15\)](#)

Виж по-горе в раздел [„Право на свобода и сигурност“](#)

6. ПРАВО НА ЗАЧИТАНЕ НА ЛИЧНИЯ И СЕМЕЕН ЖИВОТ

- ДЕЛА НА СЕС

Членове 5, 13 и 14 от Директива 2008/115/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 16 декември 2008 г. относно общите стандарти и процедури, приложими в държавите членки за връщане на незаконно пребиваващи граждани на трети страни във връзка с чл. 7, чл. 19, § 2, чл. 21 и чл. 47 от Хартата на основните права на ЕС трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат национално законодателство, което не предвижда поемането, доколкото е възможно, на основните потребности на гражданин на трета страна, когато:

- той е обжалвал издаденото спрямо него решение за връщане,
- пълнолетното дете на този гражданин на трета страна страда от тежко заболяване,
- присъствието на посочения гражданин на трета страна при това пълнолетно дете е абсолютно необходимо,
- от името на посоченото пълнолетно дете е подадена жалба срещу издадено спрямо него решение за връщане, чието изпълнение би могло да го изложи на сериозен риск от тежко и необратимо влошаване на здравословното му състояние, и
- същият този гражданин на трета страна няма средства да покрие основните си потребности.

Решение на СЕС по дело [C-402/19](#)

7. СВОБОДА НА ИЗРАЗЯВАНЕ, НА СЪВЕЩТА И НА РЕЛИГИЯТА, НА СЪБРАНИЯТА И НА СДРУЖАВАНЕ

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Осъждането на жалбоподателите за опит да образуват партия на религиозна основа (престъпление по чл. 166 от НК в стадия на недовършен опит поради неизпълнението на някои действия за надлежно провеждане на учредителното събрание) е в нарушение на свободата на сдружаване, гарантирана от чл. 11 на Конвенцията, тъй като не е било необходимо в едно демократично общество. Съдът изразява сериозни съмнения, че от гледна точка на чл. 11, § 2 е необходимо конституционната забрана за партии на верска основа да бъде скрепена с наказателноправна санкция. Според него важното в настоящия случай е, че постигането на преследваната от властите цел да осигурят етнически и религиозен мир е било възможно чрез отказ партията да бъде вписана в регистъра (жалбоподателите не са довели докрай предприетите за тази цел действия) или чрез разпускането ѝ, ако бъде приета за противоконституционна. Съдът не вижда защо в случая осъждането на жалбоподателите, което е особено тежка намеса в правото на свобода на сдружаване, е било необходимо в допълнение към тези възможности, при това въз основа на разпоредба на НК, която датира отпреди Конституцията, преследвала е цели, различни от опазването на религиозната и етническа толерантност, и визира само партиите на религиозна основа, за разлика от чл. 11, ал. 4 от Конституцията.

Решение по делото [Yordanovi c. Bulgarie \(no. 11157/11\)](#)

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Когато трябва да бъдат балансирани конкуриращите се права на свобода на пресата и на зачитане на репутацията на търговско дружество, са приложими следните критерии: дали процесните публикации са се отнасяли до въпрос от обществен интерес; съдържанието, формата и последиците на публикациите; начинът, по който е била получена информацията, и нейната достоверност; тежестта на санкцията, наложена на медията или на журналистите. Националните съдилища трябва да мотивират убедително наличието на належаща обществена нужда, оправдаваща намеса в свободата на медиите.

Медиите могат да публикуват получена от официални източници информация, без да е необходимо да предприемат независимо проучване. В противен случай чл. 10 от Конвенцията би бил до голяма степен лишен от ефикасност.

Решение по делото [OOO Regnum v. Russia \(no. 22649/08\)](#)

Фактите: Жалбоподателят е търговско дружество, което притежава руския информационен интернет портал „Regnum”. На 19 ноември 2005 г. местната дирекция на вътрешните работи и различни медии получили информация за жена, приета в болница поради отравяне с живак след консумация на плодова напитка от търговската марка „Любимый сад“. Кореспондент на „Regnum” поискал коментар от Министерството на бедствията и аварията, откъдето потвърдили информацията и

казали, че е започнало разследване. На 21 ноември с.г. на портала бил публикуван кратък новинарски материал, който информирал за диагностицираната с отравяне жена, както и че властите са започнали проверка и са иззели опаковки с напитката за изследване, че жената все още е в болница в „задоволително“ състояние и че в напитка „Любимый сад“ вече е бил откриван живак през 2004 г. На следващия ден в нова кратка публикация на портала се съобщавало, че според информация от Министерството на бедствията и авариите прокуратурата е образувала наказателно производство и че изземването на напитки от същата партия продължава. „Regnum“ потърсили информация от местната структура на Федералната служба за защита на потребителите, чийто ръководител потвърдил устно, че в напитката е бил открит живак, в подкрепа на което заместникът му изпратил на „Regnum“ факс с копие от писмо на службата до ръководителите на местните ѝ подразделения. На 23 ноември на портала бил публикуван материал, основан на това писмо, а в още няколко публикации в периода до 8 декември 2005 г. се съобщавало, наред с другото, че прокуратурата не е потвърдила образуването на наказателно производство и че в иззетите опаковки с напитката не е бил открит живак.

През март 2006 г. едно от дружествата, които произвеждали плодови напитки „Любимый сад“, завело срещу жалбоподателя дело за клевета, като поискала цялостно оттегляне и премахване от сайта на първите три материала, както и обезщетение за неимуществени вреди. Търговският съд отхвърлил иска. Отбелязал, че материалите не са споменавали пряко ищеца, който не е единствен производител на тези напитки, че първоначално публикуваната информация е изхождала от властите, което съгласно Закона за медиите освобождава ответника от отговорност, а по-късно *de facto* е била опровергана с последващите публикации. Съдът приел също така, че премахването на материалите от сайта не може да се приложи като санкция в производството по чл. 152 от Гражданския кодекс¹, тъй като липсва

¹ Според чл. 152 от ГК (виж § 36 от решението) всеки може да поиска от съда коригиране на сведения, накърняващи честта, достойнството или търговската му репутация, ако лицето, което ги е разпространило, не докаже верността им. Увреденият може да поиска и

правно основание. Апелативният търговски съд отменил решението поради процесуален пропуск и след като разгледал иска наново, го отхвърлил. Приел, че ответникът не е визирал ищеца и е действал добросъвестно. Касационният търговски съд обаче отменил решението и уважил иска изцяло с мотиви, че първите три публикации са съдържали неверни твърдения и са накърнили търговската репутация на ищеца, чието идентифициране е било възможно. Задължил ответника да заяви, че оттегля публикациите, и да ги премахне, както и да заплати обезщетение в поискания размер от 1 000 000 рубли (28 425 EUR) и 1000 рубли съдебни разноски. „Regnum“ изплатили сумата на ищеца.

Решението:

40-41. Като се позовава на чл. 10 от Конвенцията, дружеството жалбоподател твърди, че решението на касационния съд представлява непропорционална намеса в правото му на свобода на изразяване. Съдът приема, че жалбата е допустима.

42-46. Правителството не спори, че съдебното производство е представлявало намеса в свободата на изразяване на жалбоподателя, но твърди, че тя е била „предвидена от закона“, преследвала е легитимната цел защита на репутацията на другите и е била „необходима в едно демократично общество“. Като припомня задължението за спазване на журналистическата етика и констатациите на националния съд, правителството счита, че намесата е отговаряла на „належаща обществена нужда“ и в нейна подкрепа са били изложени „релевантни и достатъчни съображения“, както и че санкцията е била пропорционална. Публикациите съдържали фактически твърдения, а не оценъчни съждения, и жалбоподателят не доказал верността им.

47-54. Жалбоподателят възразява, че намесата не е била „необходима в едно демократично общество“, тъй като спорните новинарски материали са имали за цел да предоставят информация по въпроси от

обезщетение за понесените имуществени и неимуществени вреди. Разпоредбите на чл. 152 относно защитата на правото на зачитане на търговската репутация на физическо лице се прилагат и към защитата на това право на юридическите лица.

сериозен обществен интерес, а не да накърнят репутацията на ищеца, когото не касаели пряко. Касационният съд не изложил релевантни и достатъчни съображения и не потърсил баланс между правото на зачитане на репутацията, от една страна, и от друга – правото на обществото да бъде информирано за здравни рискове и правото на свобода на пресата. Жалбоподателят поддържа, че е действал добросъвестно. Касационният съд не приложил практиката на Съда, според която нямало задължение да се проверява достоверността на информация, произхождаща от властите. Отхвърлил аргумента му само защото тя не е била предоставена като официален отговор на отправено искане за информация, което представлявало проява на формализъм и налагане на прекомерна тежест. Присъденото обезщетение било несъразмерно и имало „смразяващ ефект“ върху свободата на изразяване.

55-56. Съдът се съгласява, че е осъществена намеса в правото на свобода на изразяване, която е била „предвидена от закона“ и е преследвала легитимната цел „защита на репутацията или правата на другите“ по смисъла на чл. 10, § 2 от Конвенцията. Основният въпрос по делото е дали касационният съд е постигнал справедлив баланс между правото на свобода на изразяване на електронна медия и правото на зачитане на репутацията на търговско дружество.

57-59. Съдът припомня, че от свободата на изразяване – една от основите на демократичното общество, са допустими изключения, но те трябва да се тълкуват стриктно и необходимостта им следва да бъде доказана убедително. Понятието „необходими“ в чл. 10, § 2 означава, че трябва да съществува „належаща обществена нужда“. Договарящите държави имат известна свобода на преценка относно наличието на такава нужда, но Съдът е оправомощен да упражни контрол дали дадено „ограничение“ е съвместимо с правото на свобода на изразяване, защитено от чл. 10. Той трябва да разгледа осъществената намеса в светлината на случая като цяло и да прецени дали е била „пропорционална на преследваната легитимна цел“ и дали съображенията, изложени

от националните власти за да я оправдаят, са „релевантни и достатъчни“. При това той трябва да се убеди, че властите са приложили стандарти, съответстващи на заложените в чл. 10 принципи, и че е извършена приемлива оценка на относимите факти. Когато става въпрос за теми от обществен интерес, степента на предоставената защита обикновено е висока и свободата на преценка на властите е особено стеснена (*Morice v. France* [GC], no. 29369/10, § 125, с препратки). Естеството и тежестта на наложените санкции са част от факторите при преценката за пропорционалност на намесата, тъй като те могат да имат смразяващ ефект върху упражняването на свободата на изразяване (*Baka v. Hungary* [GC], no. 20261/12, §§ 159-60, с препратки).

60-61. С навлизането на новите информационни технологии Съдът е приел, че гаранциите за свобода на пресата обхващат и електронните медии, като е подчертал важната роля на интернет за по-добрия достъп до новини и до информация въобще, но и по-големия риск от накърняване на права и свободи, особено на правото на зачитане на личния живот (*Delfi AS v. Estonia* [GC], no. 64569/09, §§ 132 и 133). Дълг на медиите е да разпространяват информация и идеи по въпроси от обществен интерес, предвид ролята им на „обществен страж“, а и обществото има правото да ги получава. Осигурената от чл. 10 защита на журналистите обаче е подчинена на условието те да действат добросъвестно, за да предоставят точна и надеждна информация, в съответствие с принципите на отговорната журналистика. Съдът е подчертал, че при голямото количество информация, разпространявана чрез традиционните и електронните медии с участието на нарастващ брой субекти, е още по-важно да се следи за спазване на журналистическата етика (*Stoll v. Switzerland* [GC], no. 69698/01, § 104).

62-63. Съдът отбелязва, че чл. 8 от Конвенцията гарантира правото на защита на репутацията като елемент от правото на зачитане на личния живот, но посегателството върху репутацията трябва да достига определена степен на сериозност и да е извършено по такъв начин, че да има вредни последици за упражняването на това

право (*Medžlis Islamske Zajednice Brčko and Others v. Bosnia and Herzegovina* [GC], no. 17224/11, § 76). За да се произнесе по конфликт между еднакво защитените от Конвенцията права на зачитане на репутацията и на свобода на изразяване, Съдът трябва да претегли конкуриращите се интереси. До момента са изведени следните принципи относно този баланс, от които той и – още по-важно – националните съдилища трябва да се водят при преценката на необходимостта от спорната намеса: дали публикацията е допринасяла за дебат от обществен интерес; степента на известност на засегнатото лице; предметът на новинарския репортаж; предишното поведение на засегнатото лице; съдържанието, формата и последиците на публикацията; обстоятелствата, при които са направени снимки (ако е приложимо). Когато разглежда оплакване по чл. 10 от Конвенцията, Съдът взема предвид и начина, по който е получена информацията, нейната достоверност, както и тежестта на наложената санкция (*Satakunnan Markkinapörssi Oy and Satamedia Oy v. Finland* [GC], no. 931/13, § 165).

64-67. Тъй като в настоящия случай националното производство е инициирано от търговско дружество, Съдът припомня, че интересът на частните компании да защитят репутацията си срещу клеветата може да съответства на общото икономическо благо и държавата има известна свобода на преценка относно правните средства, които да им предостави, за да оспорват верността на потенциално увреждащи репутацията им твърдения (напр. *Uj v. Hungary*, no. 23954/10, § 22). Трябва обаче да се прави разлика между правото на защита на репутацията на юридическо и на физическо лице. Физическите лица могат да търпят негативни последици по отношение на достойнството си, но това морално измерение е неприложимо за юридическите (*Margulev v. Russia*, no. 15449/09, § 45). Според Съда при преценката за необходимост на намесата, когато трябва да бъдат балансирани конкуриращите се права на свобода на пресата и на зачитане репутацията на търговско дружество, са приложими следните критерии: темата на процесните публикации, т.е. дали са се отнасяли до въпрос от обществен интерес; съдържанието, формата и после-

диците на публикациите; начинът, по който е била получена информацията, и нейната достоверност; тежестта на санкцията, наложена на медията или на журналистите (*mutatis mutandis*, цитираното *Satakunnan Markkinapörssi Oy and Satamedia Oy*, § 165).

68-69. В настоящия случай Съдът приема, че темата на трите публикации е от значителен обществен интерес, тъй като очевидно се отнася до важен аспект на човешкото здраве и повдига сериозни въпроси във връзка със защитата на потребителите. Касационният съд обаче не е разгледал спора в контекста на общия интерес от получаване на информация за разкрита потенциална опасност за здравето.

70-71. По въпроса за съдържанието и формата на публикациите Съдът отбелязва, че и трите са били кратки и чисто информативни, формуирани като фактически твърдения, без субективна оценка на положението, която да може да се приеме за оценъчно съждение. Съдът напомня, че за разлика от оценъчните съждения, фактическите твърдения подлежат на доказване (напр. *Pedersen and Baadsgaard v. Denmark* [GC], no. 49017/99, § 76). Що се отнася до последиците от публикациите Съдът отбелязва пропуска на касационния търговски съд да обсъди дали те са засегнали по някакъв начин дружеството или акционерите му, например поради спад в продажбите или стойността на акциите.

72-76. Относно начина, по който е била получена информацията, и нейната достоверност Съдът отбелязва, че първите две публикации са отразявали действията на компетентните органи, а третата е възпроизвеждала дословно писмото на Федералната служба за защита на потребителите. Главната им цел не е била да уличат търговско дружество в нарушения или морално укорими действия, а да разпространят съобщението на властите по въпрос, отнасящ се до общественото здраве (срв. *Bladet Tromsø and Stensaas v. Norway* [GC], no. 21980/93, § 63). Съдът припомня, че медиите могат да публикуват получена от официални източници информация, без да е необходимо да предприемат независимо проучване (*ibid.*, § 68, и *Colombani and Others v. France*, no. 51279/99, § 65). В

противен случай чл. 10 от Конвенцията би бил до голяма степен лишен от ефикасност (*Selistö v. Finland*, no. 56767/00, § 60). Касационният съд обаче не е освободил жалбоподателя от отговорност въз основа на Закона за медиите, който предвижда такова освобождаване, ако неверните твърдения произхождат от официален източник, въпреки че изрично е посочил документи на дирекцията на вътрешните работи като източник на разпространената информация. Освен това Съдът намира за озадачаващо защо той е пренебрегнал свидетелските показания, потвърждаващи автентичността на цитираното в публикациите писмо на Федералната служба за защита на потребителите. В решението му не се сочи дали е приел свидетеля за ненадежден или неубедителен. Вместо това той се е фокусирал върху факта, че писмото не е получено в отговор на официално отправено от жалбоподателя искане за информация. При това положение задължаването на жалбоподателя да докаже верността на информация, копирана от въпросното писмо, не съответства на изискванията на чл. 10 от Конвенцията (сходни съображения в *Novaya Gazeta v. Voronezh v. Russia*, no. 27570/03, § 56, и *Aquilina and Others v. Malta*, no. 28040/08, § 49). Съдът обръща внимание и че последната инстанция се е позовала на отказа за образуване на наказателно производство, въпреки че той е бил постановен месец след публикациите. Доколко даден източник на информация може разумно да бъде приет за надежден, трябва да се преценява с оглед на ситуацията към момента, а не от по-благоприятната позиция на ретроспективния поглед (*Soltész v. Slovakia*, no. 11867/09, § 49). Ето защо Съдът е убеден, че при публикуването на разглежданите фактически твърдения дружеството жалбоподател е действало в изпълнение на дълга си на разпространител на точна и надеждна информация и в пълно съответствие с изискванията за отговорна журналистика.

77-79. Що се отнася до наложената санкция Съдът отбелязва големия размер на присъдената сума. Напомня, че в случай на постановени от националните власти мерки или санкции, които биха могли да обезкуражат участието на медиите в дебати по въпроси от легитимен обществен

интерес, е необходима изключително внимателна преценка (цитираното *Bladet Tromsø and Stensaas*, § 64). „Съдът е на мнение, че когато са изправени пред задачата да намерят баланса между свързаните с репутацията интереси на търговско дружество и обществения интерес от опазване на здравето и от информираност за потенциални здравни рискове, както и кореспондиращия интерес (и дълг) на медиите да осведомяват за такива рискове, националните съдилища трябва да мотивират убедително наличието на належаща обществена нужда, която е в състояние да оправдае намесата в свободата на медиите.“ Касационният съд обаче не е изложил мотиви защо е придал по-голяма тежест на интереса на търговското дружество, отколкото на интереса на обществото да бъде информирано за толкова сериозен проблем, като отравяне с живак от разпространявани чрез търговската мрежа храни. Не е направил дори и бегла преценка за пропорционалността на значителната сума, поискана от ищеца за неимуществени вреди, като по този начин е пренебрегнал изискването на Конвенцията присъденото обезщетение за клевета да бъде разумно съразмерно на претърпяното увреждане на репутацията (*Tolstoy Miloslavsky v. the United Kingdom*, § 49, и *Steel and Morris v. the United Kingdom*, no. 68416/01, § 96).

80-81. По изложените съображения Съдът стига до заключението, че касационният съд не е успял да мотивира убедително и в съответствие със заложените в чл. 10 принципи наличието на належаща обществена нужда. Поради това решението му представлява непропорционална намеса в правото на дружеството жалбоподател на свобода на изразяване, която не е била „необходима в едно демократично общество“ по смисъла на чл. 10, § 2 от Конвенцията, и е налице нарушение на тази разпоредба.

8. ЗАЩИТА НА СОБСТВЕНОСТТА

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Жалбата се отнася за същите реституционни производства по Закона за възстановяване на собствеността върху горите и земите от горския фонд, които Съдът е разгледал по делото *Popov and Chonin v. Bulgaria* (no. 36094/08). Подадена е от друг от наследниците. Както и по това дело, Съдът установява нарушение на чл. 1 от Протокол № 1 поради прекомерната продължителност на реституционната процедура в резултат на проявена от властите липса на усърдие и решимост да намерят подходящо разрешение, както и на лишеното от гъвкавост законодателство, което не позволява алтернативни начини на обезщетяване.

Решение по делото [Sheytanova v. Bulgaria](#) (no. 42218/13)

Съдът обявява жалбата за недопустима като явно необоснована. Жалбоподателите се позовават на чл. 6 от Конвенцията и чл. 1 от Протокол № 1 и се оплакват, че съдебното решение, с което е било увеличено обезщетението, определено за отчужден техен имот, е останало изпълнено. Впоследствие имотът е отпаднал от предвидените за отчуждаване терени и Върховният административен съд е отменил влязлото в сила съдебно решение поради това ново обстоя-

телство. Според жалбоподателите в периода между двете съдебни решения те са имали правото и легитимното очакване да получат обезщетението. Съдът отбелязва, че съгласно националното законодателство отчуждаването произвежда действие едва след пълното изплащане на обезщетението, поради което не може да се приеме, че съдебното решение за определянето му е създадо отделни права и че е подлежало на изпълнение при всички обстоятелства. То е елемент на отчуждителното производство, което Съдът разглежда в целостта му и стига до заключение, че след като отчуждаването не е било осъществено, оплакването от изпълнението на това съдебно решение е станало безпредметно. Съдът разграничава настоящия случай от случаите по делата *Uzunova and Seid v. Bulgaria* (no. 2866/13, § 28) и *Kostov and Others v. Bulgaria* (nos. 66581/12 и 25054/15, §§ 65, и 71-93), в които отчуждаването е било завършено.

Поради недопустимостта на оплакването, основано на чл. 6 от Конвенцията и чл. 1 от Протокол № 1, жалбоподателите нямат „защитимо твърдение“ за нарушено право по смисъла на чл. 13 от Конвенцията и основаното на него оплакване е недопустимо като несъвместимо *ratione materiae* с разпоредбите ѝ.

Решение по допустимостта по делото [Kozaliev and Starchev v. Bulgaria](#) (no. 59845/14)

- ДЕЛА НА СЕС

1) В светлината на чл. 4, § 1 и на чл. 15, § 1 от Договора на Световната организация за интелектуална собственост за изпълненията и звукозаписите чл. 8, § 2 от Директива 2006/115/ЕО на Европейския парламент и Съвета от 12 декември 2006 г. за правото на отдаване под наем и в заем, както и за някои права, свързани с авторското право в областта на интелектуалната собственост, трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска при транспонирането в своето законодателство на израза „съответните изпълнители“ от този чл. 8, § 2 — който обозначава изпълнителите с право на част от посоченото там еднократно справедливо възнаграждение — държава членка да изключи изпълнителите, граждани на държави извън Европейското икономическо пространство (ЕИП), освен само онези от тях, които са с местожителство или пребивават в ЕИП, и онези, чийто принос за звукозаписа е извършен в ЕИП.

2) При сегашното състояние на правото на Съюза чл. 15, § 3 от Договора на Световната организация за интелектуална собственост (СОИС) за изпълненията и звукозаписите и чл. 8, § 2 от Директива 2006/115 трябва да се тълкуват в смисъл, че изключенията, за които трети държави са отправили уведомление съгласно посочения чл. 15, § 3 и които имат за последица ограничаване на тяхната територия на предвиденото в чл. 15, § 1 от Договора на СОИС за изпълненията и звукозаписите право на еднократно справедливо възнаграждение, не водят в Европейския съюз до ограничения на предвиденото в посочения чл. 8, § 2 право по отношение на гражданите на тези трети държави, но законодателят на Съюза може да въведе такива ограничения, стига те да съответстват на изискванията на чл. 52, § 1 от Хартата на основните права на ЕС. При това положение същият чл. 8, § 2 не допуска държава членка да ограничава правото на еднократно справедливо възнаграждение по отношение на изпълнителите и продуцентите на звукозаписи, които са граждани на тези трети държави.

3) Член 8, § 2 от Директива 2006/115 трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска предвиденото в него право на еднократно справедливо възнаграждение да бъде така ограничавано, че само продуцентът на съответния звукозапис да получава възнаграждение, без да го поделя с изпълнителя, който има принос в този звукозапис.

Решение на СЕС (голям състав) по дело [C-265/19](#)

9. ЗАБРАНА ЗА ДИСКРИМИНАЦИЯ

- ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Съдът намира нарушение на чл. 14 от Конвенцията, във връзка с чл. 2 от Протокол № 1, тъй като поради бюджетни ограничения жалбоподателката – дете с аутизъм, е била лишена в течение на първите две години от началното ѝ образование от специализираната подкрепа, на която е имала право съгласно закона.

Член 14 от Конвенцията трябва да се тълкува в светлината на Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания и на относимите европейски актове.

Предвид възприетия в Италия модел на приобщаващо училищно образование и практиката на Касационния съд, въздействието на евентуални бюджетни ограничения върху предоставянето на образование следва да бъде еднакво за учениците със и без увреждания.

Властите не са се опитали да установят действителните потребности на жалбоподателката и да потърсят възможните решения за тях, за да ѝ се помогне да посещава началното училище при условия, доколкото е възможно равностойни на тези, при които са били поставени другите деца, без това да натовари прекомерно администрацията.

Решение по делото [G.L. c. Italie \(59751/15\)](#)

Фактите: По силата на приложимия италиански закон жалбоподателката G.L., диагностицирана с невербален аутизъм, ползвала в предучилищната образователна институция, която посещавала от тригодишната си възраст, подпомагане от учител, наречен „подкрепящ“, 24 часа седмично, както и специализирана подкрепа. Услугата специализирана подкрепа, осъществявана от асистенти, имала за цел да подпомага децата с увреждания да развият самостоятелността и комуникативните си умения, да подобрява усвояването на материала, общуването и интеграцията им в училище, за да се избегне тяхната социална изолация. Тази услуга обаче не била предоставена на жалбоподателката през учебната 2010/2011 г., когато постъпила в началното училище. В края на годината било взето решение тя да повтори подготвителния клас.

През август 2011 г. и отново през януари 2012 г. родителите на G.L. поискали от кметството осигуряване на специализирана подкрепа, но не получили отговор, поради което ангажирали специалист на свои разноски. През март 2012 г. общинската администрация ги уведомила, че ще бъде трудно да поднови предоставянето на специализирана подкрепа, тъй като такава била предвидена само до края на 2011 г., но имало надежда скоро жалбоподателката да я ползва отново. Това обаче не станало. В хода на производството пред Европейския съд по правата на човека италианското правителство е представило документ от директора на училището и фактура като доказателство, че поради липсата на осигурена специализирана подкрепа през учебните 2010-2011 и 2011-2012 г., училището е възложило на свои служители да подпомагат жалбоподателката. Тя възразява, че тези документи не доказват твърдението на правителството, тъй като не уточняват за какъв вид подкрепа става въпрос, какви дейности са осъществени и дали въпросните служители са имали нужната компетентност

и квалификация, както и че видно от посочения в тях размер на разходваните средства (средно по 80 евро на служител на година за 6 служители), твърдяната подкрепа не може да се счита за постоянна.

През май 2012 г. родителите на G.L., като нейни законни представители, сезирали административния съд с искания да установи нарушение на правото ѝ на специализирана подкрепа съгласно приложимия закон и да осъди администрацията да ѝ заплати обезщетение. Съдът отхвърлил исканията като приел, че общината е направила необходимото, но предоставянето на подкрепа е било невъзможно поради намаленото финансиране от държавата. Държавният съвет² оставил без уважение жалбата на родителите срещу решението, с подобни мотиви.

Решението:

32-33. Като се позовава на чл. 2 от Протокол № 1 към Конвенцията, жалбоподателката твърди, че е нарушено правото ѝ на образование, тъй като в течение на две учебни години е била лишена от възможността да ползва предвидената от закона специализирана подкрепа, както и че държавата не е изпълнила позитивното си задължение да гарантира на хората с увреждания равни възможности. Тя се оплаква и от дискриминационно отношение, основано на нейното увреждане, в нарушение на чл. 14 от Конвенцията.

34. Според Съда в сърцевината на оплакванията на жалбоподателката е твърдението ѝ, че е жертва на дискриминация. По тази причина той счита, че следва да разгледа жалбата най-напред през призмата на чл. 14 от Конвенцията, във връзка с чл. 2 от Протокол № 1, какъвто подход е възприемал по други дела (напр. *Glor c. Suisse*, n° 13444/04, § 80, *Ponomaryovi c. Bulgarie*, n° 5335/05, § 45). В това отношение Съдът посочва, че приложното поле на чл. 14 от Конвенцията включва не само забраната за дискриминация по признак увреждане, но и задължението на държавите да осигурят „разумни улеснения“, годни да поправят фактически неравенства, които биха

представлявали дискриминация, ако не са оправдани.

35-40. Съдът отхвърля възражението на правителството за недопустимост на жалбата поради просрочие, тъй като жалбоподателката е представила доказателства за подаването ѝ с препоръчано писмо, като удостоверената от пощенското клеймо дата, на която формулярът е изпратен по пощата, е меродавна за спазването на срока, предвиден в чл. 35, § 1 от Конвенцията.

41-45. По съществуващото на оплакването жалбоподателката твърди, че неосигуряването на специализирана подкрепа през дълъг период, при това в началото на училищното ѝ обучение, е намалило шансовете ѝ за напредък и приобщаване в образователната система. Като се позовава на практиката на Съда (*Velyo Velev c. Bulgarie*, n° 16032/07, и цитираното *Glor*), тя поддържа, че гарантираното право на образование не може да бъде препятствано или ограничавано по финансови причини. В конкретния случай общинският съвет разполагал с достатъчни ресурси за прилагане на мерките, на които тя имала законно право. Според жалбоподателката от практиката на Съда следва, че при постигането на баланс между правото на образование и други интереси, по-специално финансови, свободата на преценка на страните по Конвенцията е особено ограничена, още повече когато се касае за хора с увреждания (цитираното *Glor*, § 84).

46-48. Правителството възразява, че местните власти са предприели онова, което би могло разумно да се очаква предвид ограниченията, наложени със закона за бюджета за 2011 г. С него били предвидени средства за домашна грижа за лица с тежкото заболяване амиотрофична латерална склероза (АЛС) и остатъкът се оказал недостатъчен за финансиране на всички мерки за подкрепа на ученици. Лишаването на жалбоподателката от само една от тези мерки за две учебни години не било достатъчно, за да засегне сериозно правото ѝ на подкрепа. Училището, което посещавала, успяло да ѝ осигури такава като заделило част от собствените си ресурси. С

² Conseil d'État – висшата административна съдебна инстанция (Б.пр.)

оглед на това и на необходимостта да се даде приоритет на страдащите от АЛС, не било извършено нарушение на чл. 14 от Конвенцията, във връзка с чл. 2 от Протокол № 1, а още по-малко на чл. 8 от Конвенцията.

49-54. Съдът припомня, че в едно демократично общество правото на образование има ключово значение за упражняването на човешките права (цитираното *Velyo Velev*, § 33) и че организирането на образователния процес е една от най-важните публични функции на модерната държава. При нейното осъществяване държавата трябва да постигне баланс между образователните нужди на лицата под юрисдикцията ѝ и ограничените възможности да им се отговори, но Съдът не може да се абстрахира от факта, че за разлика от други услуги в публичната сфера, правото на образование е пряко защитено от Конвенцията. Член 2 от Протокол № 1 трябва да се тълкува и прилага в светлината на Конвенцията като цяло, за да се осигури единство и хармония между всичките ѝ разпоредби (напр. *Austin et autres c. Royaume-Uni* [GC], n^{os} 39692/09 и др., § 54), и по-специално в светлината на чл. 8, прогласяващ правото на „защитане на личния живот“ (*Catan et autres c. République de Moldova et Russie* [GC], n^{os} 43370/04 и др., §§ 136 и 143), като се държи сметка и за другите относими международни актове, като Европейската социална харта и Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания („КПХУ“) (цитираното *Catan et autres*, § 136, и *Çam c. Turquie*, n^o 51500/08, § 53). Съдът припомня също така, че чл. 14 от Конвенцията не забранява различното третиране на определени групи с цел поправянето на „фактически неравенства“ между тях. При определени обстоятелства именно липсата на диференциране, за да бъде поправено неравенство, може да доведе до нарушение на тази разпоредба, ако няма обективно и разумно оправдание (напр. *Guberina c. Croatie*, n^o 23682/13, § 72). Съдът отбелязва, че трябва да държи сметка за развитието на международното и на европейското право. Във връзка с правото на образование в тях са утвърдени основните принципи на универсалност и недискриминация, а приобщаващото образование, което цели равенство на възможностите за всички, и в частност за хората с увреждания, е признато като най-подходящият начин да

се гарантира прилагането на тези принципи (цитираното *Çam*, § 64) и следователно несъмнено е съставна част на международната отговорност на държавите в разглежданата област (*Enver Şahin c. Turquie* n^o 23065/12, § 62). Накрая Съдът припомня, че когато ограничение на основните права се прилага по отношение на особено уязвима категория хора, сериозно дискриминирани в миналото, свободата на преценка на държавата е съществено стеснена и само съображения с голяма тежест могат да обосноват подобно ограничение. Хората с увреждания са сред идентифицираните от Съда такива категории (напр. цитираните *Glor*, § 84, и *Guberina*, § 73). Освен това във всякакви действия, засягащи децата с увреждания, първостепенно съображение трябва да бъде защитата на интересите на детето (чл. 7, § 2 от КПХУ).

55-58. Съдът отбелязва, че италианската правна система гарантира на децата с увреждания приобщаващо образование в обикновените училища. Тези деца са интегрирани в класовете и въведените от държавата психо-педагогически услуги трябва да осигурят присъствието на учител, наречен „подкрепящ“, който координира дейността на асистентите, сътрудници с учителя, на когото е поверен класът, и разделя с него отговорността за учениците. Когато положението на ученика го изисква, се предвижда осигуряване и на други специалисти, като различните асистенти, на които е възложено да „премахват перцептивните и сетивни бариери“ и да съдействат за самостоятелност и социализация в училищната среда. Задачата на Съда е да провери дали в случая националните власти са изпълнили ефективно, в рамките на своята свобода на преценка, задълженията си по чл. 14 от Конвенцията, във връзка с чл. 2 от Протокол № 1, както и дали са предоставили разумни улеснения, за да позволят на жалбоподателката да се ползва от правата, гарантирани ѝ от тези разпоредби.

59-63. Що се отнася до отказа да ѝ бъде предоставена специализирана подкрепа Съдът подчертава, че като е предвидил приобщаване на децата с увреждания в обикновените образователни институции, националният законодател е направил избор

в рамките на предоставената му свобода на преценка. В настоящия случай, макар че законът е предвиждал осигуряването на разумни „улеснения“, без да оставя на администрацията каквото и да било място за преценка, компетентните национални органи не са конкретизирали как тези улеснения е трябвало да се приложат в периода от 2010 до 2012 г. и по този начин жалбоподателката не се е ползвала в този период от специализирана подкрепа, съобразена със специфичните ѝ образователни потребности. Като припомня, че Конвенцията цели да гарантира конкретни и ефективни права и че в случая трябва да се държи сметка за развитието на международното и на европейското право и да се съобрази например консенсусът, който би могъл да се разкрие на тези нива що се отнася до стандартите, чието достигане трябва да се търси в разглежданата област, Съдът счита, че чл. 14 от Конвенцията следва да се тълкува в светлината на посочените по-горе актове и особено на КПХУ. Според тази конвенция „разумните улеснения“, които хората с увреждания имат правото да очакват, са „всякакви необходими и подходящи модификации и приспособления, които не водят до непропорционално или неоправдано обременяване на околните, когато такива са необходими във всеки конкретен случай, за да се осигури на човека с увреждане признаването или упражняването на всички права и основни свободи наравно с всички останали“, а дискриминацията по признак увреждане „включва всякакви форми на дискриминация, включително отказ за предоставяне на разумни улеснения“ (чл. 2). Всъщност мерките, представляващи „разумни улеснения“, имат за цел да поправят фактическото неравенство (*mutatis mutandis*, цитираното *Çam*, §§ 65 и 67, и *Şanlısoy c. Turquie*, n° 77023/12, § 60). Без съмнение, не Съдът следва да определя „разумните улеснения“, които да бъдат предоставени, за да се отговори на образователните потребности на лицата с увреждания, защото националните власти са в по-добра позиция да го направят. Важно е обаче държавите да проявяват специално внимание при избора на мерки, като се има предвид въздействието на тези мерки върху децата с увреждания, чиято особена уязвимост не бива да се пренебрегва.

64-66. Съдът отбелязва, че в случая държавата е предвидила приобщаващо обучение за децата с увреждания и той трябва да провери дали администрацията е имала основателни причини да лиши жалбоподателката от достъп до специализирана подкрепа. С оглед на обясненията, дадени от правителството, Съдът счита, че тя несъмнено е била лишена от възможността да продължи да посещава началното училище при условия, равностойни на тези, от които са се ползвали учениците без увреждания, и че това различно третиране се е дължало на нейното увреждане. Според Съда единствената възможна констатация е, че като се изключат заплащаното от родителите ѝ подпомагане от частно ангажиран асистент и епизодичното участие на членове на училищния персонал, за което правителството не е внесло никакви уточнения, в течение на две учебни години жалбоподателката не е получавала специализираната подкрепа, на която е имала право и която би ѝ позволила да се ползва наравно с другите ученици от образователната и социална услуга, предоставяна от училището.

67-69. Административните съдилища са отхвърлили претенциите на жалбоподателката, като са приели, че липсата на финансови ресурси оправдава отказа да ѝ бъде предоставена специализирана подкрепа, без да изследват дали властите са постигнали справедлив баланс между нейните образователни потребности и ограничената възможност на администрацията да ги задоволи, нито дали доводите ѝ за дискриминация са основателни. Поспециално, съдилищата не са проверили дали въздействието на изтъкнатите от администрацията бюджетни ограничения върху предоставяното образование е било едно и също за децата без увреждания и за децата с увреждания. Съдът отбелязва, че в нито един момент те не са разгледали възможността липсата на ресурси или извънредно възникналата необходимост от приоритетно полагане на грижа за лица, засегнати от тежко заболяване, да се компенсират не чрез промяна на разумните улеснения, позволяващи осигуряването на равни възможности за децата с увреждания, а чрез справедливо редуциране на образователната услуга по отношение на всички ученици, със и без увреждания,

въпреки че вече е имало решения на Касационния съд в този смисъл. Съдът счита, че предвид възприетия в Италия модел на приобщаващо училищно образование и практиката на Касационния съд, въздействието на евентуални бюджетни ограничения върху предоставянето на образование следва да бъде еднакво за учениците със и без увреждания. Съдът припомня, че съгласно чл. 15 от Европейската социална харта (ревидирана)³ държавите трябва да „да съдействат за цялостно социално интегриране и участие в живота на обществото [на хората с увреждания] и поспециално чрез предприемане на мерки, включително технически помощни средства, с цел преодоляването на бариери в общуването и подвижността“ (вж. и чл. 24, § 2 с) и d) и чл. 24, § 3 а) от КПХУ). Жалбоподателката е трябвало да се ползва от предвидената специализирана подкрепа. В Препоръка (2006)5 Комитетът на министрите на Съвета на Европа подчертава, че „[с]ъздаването на възможности за хората с увреждания да участват в общото образование е важно не само за тях самите, но също и за хората без увреждания, с това че им помага да разбират увреждането като елемент на човешкото разнообразие“.

70-73. С оглед на изложеното Съдът стига до извода, че в настоящия случай властите не са се опитали да установят действителните потребности на жалбоподателката и да потърсят възможните решения за тях, за да ѝ се помогне да посещава началното училище при условия, доколкото е възможно равностойни на тези, при които са били поставени другите деца, без това да натовари администрацията с непропорционална или нередна тежест (*a contrario*, цитираното *Şanlısoy*, по което Съдът е приел, че отказът на частно училище да приеме 7-годишно дете с аутизъм не е съставлявал системно отричане на правото му на образование на основата на неговото заболяване, нито неизпълнение на задължението на държавата по чл. 2 от Протокол № 1, във вр. с чл. 14 от Конвенцията; също и *Stoian c. Roumanie*, n° 289/14, където властите са предоставили ресурси на училищата, посещавани от детето с увреждания, така че да се отговори на специалните му потребности).

Съдът счита, че претърпяната от жалбоподателката дискриминация е била още по-тежка поради обстоятелството, че е била осъществена на етапа на началното образование – задължително в повечето страни, което поставя основите на обучението, социалната интеграция и опита в живот заедно (виж, *mutatis mutandis*, цитираното *Ponomaryovi*, §§ 56-57). С оглед на всички тези обстоятелства Съдът заключава, че в случая правителството не е доказало, че националните власти са се отнесли с дължимата грижа, за да гарантират на жалбоподателката упражняване на правото ѝ на образование при равни условия с останалите ученици, така че да се постигне справедлив баланс между всички конкуриращи се интереси. Ето защо е налице нарушение на чл. 14 от Конвенцията, във връзка с чл. 2 от Протокол № 1. Съдът намира, че това заключение прави ненужно отделното разглеждане на оплакването, основано на чл. 2 от Протокол № 1 (напр. цитираните *Oršuš et autres*, § 186, и *Çam*, § 70).

74-76. Жалбоподателката се оплаква и от дискриминационно нахърняване на правото ѝ на зачитане на личния живот, тъй като отказът да ѝ бъде предоставена подкрепа се отразил негативно на личностното ѝ и интелектуално развитие, както и на шансовете ѝ да води достоен живот като пълноценен член на общността. Съдът приема оплакването за допустимо, но с оглед на горните заключения намира, че не следва да бъде разгледано отделно.

³ Ратифицирана от Италия на 5 юли 1999 г.

- ДЕЛА НА СЕС

Членове 5, 13 и 14 от Директива 2008/115/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 16 декември 2008 г. относно общите стандарти и процедури, приложими в държавите членки за връщане на незаконно пребиваващи граждани на трети страни във връзка с чл. 7, чл. 19, § 2, чл. 21 и чл. 47 от Хартата на основните права на ЕС трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат национално законодателство, което не предвижда поемането, доколкото е възможно, на основните потребности на гражданин на трета страна, когато:

- **той е обжалвал издаденото спрямо него решение за връщане,**
- **пълнолетното дете на този гражданин на трета страна страда от тежко заболяване,**
- **присъствието на посочения гражданин на трета страна при това пълнолетно дете е абсолютно необходимо,**
- **от името на посоченото пълнолетно дете е подадена жалба срещу издадено спрямо него решение за връщане, чието изпълнение би могло да го изложи на сериозен риск от тежко и необратимо влошаване на здравословното му състояние, и**
- **същият този гражданин на трета страна няма средства да покрие основните си потребности.**

Решение на СЕС по дело [C-402/19](#)

10. ДРУГИ ПРАВА

- ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Съдът намира нарушение на чл. 14 от Конвенцията, във връзка с чл. 2 от Протокол № 1, тъй като поради бюджетни ограничения жалбоподателката – дете с аутизъм, е била лишена в течение на първите две години от началното ѝ образование от специализираната подкрепа, на която е имала право съгласно закона.

Член 2 от Протокол № 1 трябва да се тълкува и прилага в светлината на Конвенцията като цяло, като се държи сметка и за другите относими международни актове, като Европейската социална харта и Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания. Във връзка с правото на образование в международното и европейското право са утвърдени основните принципи на универсалност и недискриминация, а приобщаващото образование, което цели равенство на възможностите за всички, и в частност за хората с увреждания, е признато като най-подходящият начин да се гарантира прилагането на тези принципи и следователно несъмнено е съставна част на международната отговорност на държавите.

Решение по делото [G.L. c. Italie \(59751/15\)](#)

Виж по-горе в раздел [„Забрана за дискриминация“](#).

• ДЕЛА НА СЕС

Член 46 от Директива 2013/32/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2013 г. относно общите процедури за предоставяне и отнемане на международна закрила, във връзка с чл. 47 от Хартата на основните права на ЕС, трябва да се тълкува в смисъл, че допуска правна уредба на държава членка, която предвижда за обжалването на решение за обявяване на последваща молба за международна закрила за недопустима десетдневен преклузивен срок, включващ празничните и почивните дни, считано от връчването на това решение, включително когато поради непочването от страна на съответния кандидат на адрес за съобщения в тази държава членка връчването се извършва по седалището на националния орган, компетентен да се произнесе по такава молба, стига, първо, тези кандидати да са уведомени, че ако не са посочили съдебен адрес за целите на връчването на решението по молбата им, ще се счита, че са посочили като адрес за тези цели седалището на този национален орган, второ, правилата за достъп на тези кандидати до това седалище да не са такива, че за последните да е прекалено трудно да получават отнасящите си до тях решения, и трето, да е спазен принципът на равностойност. Задача на запитващата юрисдикция е да провери дали спорната в главното производство национална правна уредба отговаря на тези изисквания.

Решение на СЕС по дело [C-651/19](#)

Членове 5, 13 и 14 от Директива 2008/115/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 16 декември 2008 г. относно общите стандарти и процедури, приложими в държавите членки за връщане на незаконно пребиваващи граждани на трети страни във връзка с чл. 7, чл. 19, § 2, чл. 21 и чл. 47 от Хартата на основните права на ЕС трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат национално законодателство, което не предвижда поемането, доколкото е възможно, на основните потребности на гражданин на трета страна, когато:

- той е обжалвал издаденото спрямо него решение за връщане,
- пълнолетното дете на този гражданин на трета страна страда от тежко заболяване,
- присъствието на посочения гражданин на трета страна при това пълнолетно дете е абсолютно необходимо,
- от името на посоченото пълнолетно дете е подадена жалба срещу издадено спрямо него решение за връщане, чието изпълнение би могло да го изложи на сериозен риск от тежко и необратимо влошаване на здравословното му състояние, и
- същият този гражданин на трета страна няма средства да покрие основните си потребности.

Решение на СЕС по дело [C-402/19](#)

Членове 5 и 13 от Директива 2008/115/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 16 декември 2008 г. относно общите стандарти и процедури, приложими в държавите членки за връщане на незаконно пребиваващи граждани на трети страни, във връзка с чл. 19, § 2 и чл. 47 от Хартата на основните права на ЕС трябва да се тълкуват в смисъл, че национален съд, сезиран със спор в областта на социалното подпомагане, чийто изход е свързан с евентуалното спиране на изпълнението на решение за връщане с адресат гражданин на трета страна, който страда от тежко заболяване, трябва да приеме, че жалба за отмяна и спиране на изпълнението на това решение води автоматично до спиране на изпълнението му, макар това да не следва от прилагането на националната правна уредба, когато:

– тази жалба съдържа доводи, които не са явно неоснователни, целящи да се покаже, че изпълнението на решението ще изложи този гражданин на трета страна на сериозен риск от тежко и необратимо влошаване на здравословното му състояние, и

– тази правна уредба не предвижда друго средство за защита, уредено от точни, ясни и предвидими правила и автоматично водещо до спиране на изпълнението на такова решение.

Решение на СЕС по дело [C-233/19](#)

Директива 2006/112/ЕО на Съвета от 28 ноември 2006 г. относно общата система на данъка върху добавената стойност, във връзка с принципите на данъчен неутралитет, на ефективност и на пропорционалност, трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална практика, при която данъчната администрация отказва да признае на данъчнозадължено лице правото на приспадане на ДДС, начислен за покупки на стоки, които са му били доставени, по съображения за недостоверност на фактурите, които удостоверяват тези покупки, тъй като, първо, стоките не могат да бъдат произведени или доставени от издателя на фактурите поради липсата на необходимия персонал или материали, и следователно посочените стоки в действителност са придобити от неидентифицирано за данъчните цели лице, второ, не са спазени националните счетоводни правила, трето, веригата от доставки, обусловила покупките, не е икономически оправдана, и четвърто, налице са нередности при някои от предходните сделки, които са част от веригата от доставки. За да бъде обоснован такъв отказ, следва надлежно да се докаже, че данъчнозадълженото лице активно е участвало в измама или е знаело, или е трябвало да знае, че посочените сделки са част от измама, извършена от издателя на фактурите или от всеки друг оператор, който се е включил в предходен етап във веригата от доставки, което следва да се провери от запитващата юрисдикция.

Определение на СЕС по дело [C-610/19](#)

По жалби на Европейската комисия и на Съвета на ЕС Съдът отменя решението на Общия съд от 4 декември 2018 г., *Carreras Sequeros и др./Комисия (Т-518/16)*, с което Общият съд отменя решенията на Комисията за определяне за 2014 г. на броя на дните годишен отпуск на жалбоподателите в първоинстанционното производство – длъжностни лица и договорно наети служители на Комисията.

По основанията на жалбите относно грешки при прилагане на правото, свързани с тълкуването на чл. 31, § 2 от Хартата на основните права на ЕС и на Директива 2003/88, както и с установяването на нарушение на правото на платен годишен отпуск, Съдът стига до заключение, че обратно на приетото от Общия съд, разпоредба от правото на Съюза като новия чл. 6 от приложение X към Правилника за длъжностите лица на ЕС, чиято цел е да уточни продължителността на правото на годишен отпуск, от което трябва да се ползват длъжностните лица и служителите на служба в трета държава, като във всички случаи им гарантира продължителност, по-голяма от минималните изисквания по чл. 7, § 1 от Директива 2003/88, не може да се счита, че нарушава естеството и целта на прогласеното в чл. 31, § 2 от Хартата основно право на платен годишен отпуск, макар да води до намаляване на броя на дните платен годишен отпуск, на който съответните работници са имали право при действието на предходна разпоредба.

На основание чл. 61, ал. 1, изр. 2 от Статута на СЕС, Съдът постановява окончателно решение по делото, с което отхвърля жалбата по дело Т-518/16, като приема за несъстоятелни посочените в нея основания нарушение на особеното естество и на целта на правото на годишен отпуск, на общия принцип на равно третиране, на принципа на защита на оправданите правни очаквания и на правото на зачитане на личния и семейния живот.

Решение на СЕС (голям състав) по съединени дела [C-119/19 P](#) и [C-126/19 P](#)

Фондация „Български адвокати за правата на човека“

**Гр. София 1000
Ул. „Гурко“ № 49, вх. А, ет. 3
Тел./Факс. : 02/980 39 67**

e-mail: hrlawyer@blhr.org

www.blhr.org

Редактор на броя *Анна Гаврилова-Анчева*

Подбор на решенията на ЕСПЧ *Здравка Калайджиева*

За изготвянето на броя допринесоха и *София Разбойникова, Георгица Петкова, Десислава Джарова, Стоян Мадин, Христо Пешев.*

Е-mail за връзка: hrlawyer@blhr.org

© Всички права запазени

Публикуваният текст не обвързва Европейския съд по правата на човека, Съвета на Европа или Съда на Европейския съюз.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на фонд „Активни граждани България“ по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Фондация „Български адвокати за правата на човека“ и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Оператора на фонд „Активни граждани България“.